

תשרי תשפ"א | ספטמבר 2020 | חגים

גליון
02

עת לדעת ועט לטעת

ביטאון 50 פלוס אלקנה

מעשה האמנות בשער של יהודית מוזס (ראו "ידי זהב" עמוד 10)

בית הפיס לגיל הזהב

בית המייסדים

ק"ש נאור שטיינר ז"ל

בית המיסודים ע"ש
נאור שטיינר ז"ל

- 11 הבזקים מרחבי העולם - יהודית ומשה זימרת
- 12-13 לימוד ועיון לימים נוראים - חיים בצר
- 14-15 פסיכולוגיה - ד"ר מרים נוימאיר
- 16 מילה בסלע - סתיו - דוד ברוקנטל
- 16-17 טור דעה - היהודים באים - ד"ר חזוניאל טויטו
- 18-19 אותיות פורחות - ד"ר ועו"ד שאול יוטב
- 20-21 בריאות - שרהלי גלסר
- 22 במחשבה צלולה- אלי שדה

- 2 דבר המערכת
 - 3 משולחן המועדון - רוחי רוזנבלום
 - 4 תגלית - שיגור אופק 16 - אריה גרינבאום
- אם יתקע שופר בעיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ?**
 בועז רוזנבלום | משה ברגר | ד"ר אריה זייצ'יק | חנה שמרלינג |
 בלה שטיינר | איציק הורניק | לאה דיקשטיין 5-8
 9 שורשים - בומי לוי
 10 ידי זהב - יהודית מוזס

דבר המערכת

המרחק ועטית מסכות, כי הן, הן, שיצילנו מכל פגע רע וסכנה. החצב כבר מופיע בחצרות ובשדות ונושא בפעמיו את רוח הסתיו הקרירה. זקיפות קומתו מלמדת אותנו שגם בגילנו, בכוחנו להרים ראש, רעננים וחדשים בכל בוקר, לקראת עתידנו הטוב יותר.

ויהי רצון, שנזכה כולנו להיכתב ולהיחתם לאלתר לחיים טובים של בריאות טובה, של נחת מצאצאינו, של פעילות פורייה למען הכלל והפרט ושל המשך בהצלחה המיוחדת של המועדון שלנו שהוא לסמל ולתפארה ברחבי ארץ ישראל.

כרגיל, הכתובת לתגובות, לפניות ולהערות היא במייל yoatzei@netvision.net.il.

חברי המערכת: רבקה בריקנר, אריאלה רוזנשטיין, רוחי רוזנבלום ודוד ברוקנטל

עיצוב גרפי: סטודיו עיצובים מאירים | רינת מאיר

ובכן, חצינו את הרוביקון. מועדון 50+ הצליח להוציא לאור את הגיליון הראשון של "עת לדעת - עט לטעת". גם התגובות היו נלהבות, אלה בכל אופן הגיעו אלינו מכל עבר. אך בהזדמנות זאת יש להזכיר, שחסרו לנו תגובות, לא קיבלנו הערות ועצות של קהל הקוראים על הגיליון שיצא לאור. ובכן, אנו מוסרים בזה מודעה רבה לאורייתא שאנחנו פתוחים בהחלט לביקורת, אנחנו ממש מעוניינים בה. כי רק בשיתוף מלא של הציבור נצליח לנווט את הדרך הטובה לביטאון.

בגיליון זה אפשר להריח בין השורות והכתבות את ריחה המרענן של השנה החדשה הבאה עלינו לטובה, שנת תשפ"א. כאשר אנחנו אומרים "עלינו לטובה" אנחנו בהחלט מתכוונים לכך, כי עברה עלינו שנה קשה ולא פשוטה, בעיקרה שנה של מגפת הקורונה ואי יציבות פוליטית. שנה של בידוד והתבודדות, שנה של מסכות והנשמות, לכאורה, אין קשר בין שתי התופעות המסוכנות הללו, אך במבט מפוכח מבין כל בר הכי, כי די באחת מהן כדי להרוס מה שנבנה כאן בארץ. כאשר שנאה ותיעוב ללא רסן מכאן ומלחמות אָגוּ מכאן, הן הנותנות את הטון במאבקים הקשים והמורכבים שאנו נתונים בהם, נשאלת השאלה ברמה, איך יעזור לנו הקב"ה להיחלץ מן המצב הזה?

אחד המאפיינים למצבנו הוא שפתאום, בשנה החדשה, מכל 42 השורות של תפילת "אבינו מלכנו" שאנו אומרים ב"מים הנוראים" יום, יום, שורת "אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך" הופכת להיות הדומיננטית. עלינו לזכור שחברי המועדון, הם בכלל אוכלוסיית הסיכון לקורונה ולכן עלינו להיזהר שבעתיים ולציית להוראות שמירת

ביום הזיכרון, בתנאי הסגר הקורונה. לאחר שהבנתי שדינה לא תהיה שותפה לטקס מסודר, ואף לא תגיע לאיתמר, לקבר בנה יוסף, הצעתי שהשכנים ברחוב יעמדו בסמוך לביתה בערב יום הזיכרון - בזמן הצפירה. דינה התרגשה עד דמעות מהרעיון - וכך הבנו עד כמה הנושא הזה חשוב, ולכן הרחבנו אותו למשפחות שכולות נוספות באלקנה, כאשר כל קבוצת שכנים דאגה לטקס אישי בזמן הצפירה. כל השכנים מרחוב מגדל דוד הגיעו עם כיסאות וישבו בהתאם להוראות. לאחר הצפירה, בסמוך לביתה של דינה, צפינו ביחד במסך בטקס המצולם שהפיקה המועצה באלקנה. לשכנים הצטרפו בני משפחתה של דינה - משפחת שמיר, וכמו כן, קבוצה של חיילים שהגיעו לאלקנה לעמוד עם המשפחות השכולות. כל משתתפי הטקס, ויחד איתנו דינה, הרגשנו שזה היה מהטקסים האינטימיים והעוצמתיים ביותר שעמדנו בו. נוסף לטקס זה, בשבוע של יום הזיכרון, עלה אסף מינצר, ראש המועצה, יחד עם ילדיו, לקבר של יוסף הי"ד באיתמר, ראש המועצה אסף מינצר, ילדיו וסגן ראש המועצה עו"ד טוביה ארליך קראו פרקי תהילים והניחו זר בשם המועצה על קברו יוסף יעקב טויטו הי"ד, שבאיתמר.

דינה עדיין נרגשת, מוקירה ומעריכה מאוד את המחווה. אני מאחלת לעם ישראל ולכל העולם, לקראת תחילת השנה החדשה ו"הימים הנוראים", הרבה בריאות טובה, ושהמגיפה תסתיים כהרף עין, ונוכל למלא את חיינו בקהילה בשמחה ונזכה לחזור ולהתקהל בפעולות שלנו.

הזמן טס. הנה עברו להם 3 חודשים מאז שהוצאנו לאור את העיתון הראשון, וכבר הגיע השני. והנה מגיחים להם חגי תשרי. אני בטוחה שיהיה מעניין בחגים הבעל"ט. החגים והמועדים המיוחדים בלוח העברי שומרים לנו על המסגרת, והקורונה גורמת לנו להיות יצירתיים ולמצוא פתרונות בכל תחומי החיים.

במועדון אנחנו משקיעים הרבה מחשבה לפעילויות מותאמות למצב. התחלנו בפרויקט חדש של "סירים תוצרת בית". הסיר הראשון היה "גורן" המחודש והיה מוצלח ביותר. שמואל גרפינקל סיפר לנו על ההיסטוריה של אלקנה והאזור, וראש המועצה אסף מינצר סיפר על תנופת הפיתוח בגורן ובאלקנה בכלל. בעז"ה נמשיך בסירים אלו. אנחנו ממשיכים ב"הרצאות מהכורסא" - 4 הרצאות מקוונות שמתחלפות מידי שבוע.

כמו כן, מידי יום שני ורביעי מתקיימת פעילות ב"בית המייסדים" ע"ש מאיר שטיינר ז"ל, בהתאם לאפשרויות ולתנאים של הקורונה. מתקיימים חוגי ספורט ויוגה, מקרינים סרטים והרצאות, מתקיימים מפגשים של פרויקט "סורגות בקהילה" וחוג ברידג'. עם כל הקושי של הקורונה - הזמן אינו עוצר, והחיים ממשיכים. אני רוצה לספר על יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ופעולות האיבה, כפי שחוויתי אותה השנה. ביום הזיכרון עדיין ישבנו בבתים, בצל הקורונה. מספר ימים לפני כן, התקשרתי לשכנתי לרחוב, דינה טויטו - אם שכולה ליוסף טויטו הי"ד, כדי לשאול אותה מהן תוכניותיה השנה,

זלמן שז"ר

טוב לאדם

טוב לאדם היות פעם בָּדָד
לא ספָּר לא רַע, לא צָבוּר וְלֹא פָּרַט
רק הוא עם לבו, עם הלב רק בְּלִבָּד
טוב לאדם היות פעם בָּדָד.

וטוב כי יצא פעם ריק מִנְכָסוֹ,
לא בית, לא שְׂדֵה, לא נְדָרָשׁ, לא חֵיב.
רק יקָשִׁיב אֶל לבו ויִחְרִישׁ חֲרֵשׁ רַב
טוב כי יצא האדם מִנְכָסוֹ.

כי יקָשִׁיב אֶל לבו ויִבְיֵן לְחַיּוֹ
וידַע אֲשֶׁר יש ויִחוּשׁ מֵה חֵיב.

הבאת מודיעין חזותי מהחלל

לאחרונה דווח על שיגור לוויין התצפית האלקטרואופטי אופק 16 לחלל. מדובר בלוויין אשר אמצעי התצפית שלו אמורים לשדרג משמעותית את יכולות מדינת ישראל בקבלת מודיעין חזותי מהחלל. בלוויין החדש באות לידי ביטוי יכולות התעשייה האווירית ו"רפאל" בנושא לוויין / שיגור ו"אלביט" בנושא התצפית.

אני שמח שנפלה בחלקי הזכות לנהל את פרויקט מצלמת יופיטר - מצלמת אופק 16.

ביצועי המצלמה המרשימים מתאפשרים הודות לניסיון הרב אשר נרכש בתכנון ובייצור מצלמות קודמות שהותקנו בלווייני אופק / ארוס ושגרו לחלל, החל משנת 1988. כל זאת בשילוב טכנולוגיות "כחול לבן" פורצות דרך ויכולות מיוחדות של צוותי הפיתוח, כמו גם היישום והאינטגרציה שבתחום החלל ב"אלביט", שעבדו והשקיעו במטרה למקסם את ביצועי

המצלמה ולהביא למוצר איכותי ואמין ברמה בין-לאומית.

לפני מתכנני תשעת (9) הלוויינים של ישראל, מאז שנות ה-80, עמדו אתגרים רבים לתכנון מערכות חלליות, כשהמיוחדים שבהם היו:

ברמת לוויין / משגר - המיזם והאילוצים הגיאופוליטיים של ישראל, מאלצים לשגר מערבה, בניגוד לחוקי הפיסיקה, נגד סיבוב כדור הארץ, כיוון שיגור שהוא הפוך משאר מדינות העולם,

המשגרות מזרחה. אילוצים אלו מכתבים פעילויות ונוהלי בטיחות חריגים ומיוחדים, וכמו כן, השקעה לא מעטה של תוספת דלק כדי להכניס את הלוויין למסלולו בחלל.

ברמת מצלמה - כושר השיגור של ישראל, שהוא מוגבל מבחינת גודל ומשקל, מכתבי אילוצי תכנון וייצור שהם בקצה הטכנולוגיה, במטרה להשיג יחס גבוה במיוחד של ביצועים למשקל. "אלביט" הגיעה במצלמות שלה ליחס רזולוציה למשקל מן המיטביים והמובילים בעולם ולכך נדרשו פתרונות הנדסיים ויצריים בגדר של State of the art.

משקלה של מצלמת אופק 16 הוא כ-120 ק"ג בלבד, קוטר מפתח של כ-70 ס"מ, והיא מאפשרת קבלת רזולוציה טובה מרחבי מטר מגובה של 600 ק"מ. לצורך המחשה, המשמעות היא, שניתן לצלם ממטולה, פרטים של מגרש כדורגל פעיל באילת. המצלמה יכולה לצלם באותו יעף שדה ראייה ברוב / אורך של 15X15 ק"מ בכל צילום - מה שמאפשר למעשה לכסות ב"שוט אחד" מתחמים נרחבים כמו, למשל, חלק ניכר מירושלים.

כללית, ניתן לומר, שמשקלי לוויינים זרים נמדדים בטונות מול הלוויין הישראלי שלנו שמשקלו פחות מ-400 ק"ג.

חשוב לציין, שמעבר לפיתוח, יצור והרכבת המצלמות, היה צורך לתכנן ולייצר תשתית מתאימה שתאפשר את בדיקות המצלמות לפני שיגורן. תשתית לאומית שפותחה ונבנתה ב"אלביט" מאז שנות ה-90, במשותף עם משרד הביטחון, מאפשרת ביצוע כל הפעילויות בחדרים נקיים, תאי ואקום גדולים לדימוי תנאי חלל קיצוניים של שילוב ואקום גבוה וטמפרטורה ופרמטרים נוספים. כמו כן, נבנתה תשתית בעלת דיוקים

גבוהים ביותר המאפשרת הדמיה של מטרת מרחוק לבדיקת ביצועי המצלמה מגובה של כ-600 ק"מ (המרחק בין הלוויין לכדור הארץ).

פרויקט נוסף בתחום החלל שניהלתי באלביט בתחילת שנת 2000 היה פיתוח של מטעד חללי בשם "אורלוגין" ששולב בלוויין דרום קוריאני בשם KOMSAT II.

הלוויין שוגר על ידי דרום קוריאה בשנת 2006, ומאז ממשיכה המצלמה לצלם ולשדר תמונות איכותיות מכל העולם, ללא שום תקלה.

בפרויקט זה, שבוצע בארץ בנוכחות נציגי חברת (Korean Aerospace Research Institute) KARI - רשות החלל הדרום קוריאנית, פותח ונבנה מטעד חללי מלא שכלל לא רק את המצלמה פֶּלֶב המערכת, אלא גם יחידות ורכיבים נוספים בלוויין, כמו מחשב המשימה, אוגר/דוחס למידע המצולם, משדר ועוד.

הפרויקט נמשך כחמש שנים, כאשר לאורך כל התקופה ישבו יחדיו צוות "אלביט" עם כ-15 הנציגים והמהנדסים של הלקוח הקוריאני ששהו בארץ / ברחובות, עם משפחותיהם, בשנים 2000 עד 2005.

אין ספק, שפרויקט "אורלוגין" היה לגמרי לא שגרתית: מדינה זרה, פרויקט חללי ראשון בהיקף כזה עם חברה זרה ובעיקר, הבדלי תרבות עמוקים - ישראלים בהשוואה לדרום-קוריאנים. אופי הניהול ואופי הפיתוח הושפעו

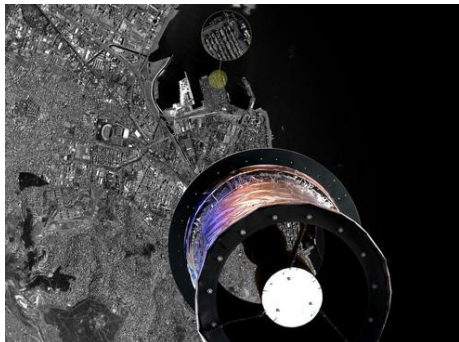

מאוד מהפעילות המשותפת והישיבה הפיסית בצוותא. ניתן להדגים את האופי בשינוי התרבותי בזה שבקוריאה חייבות כל ההחלטות להתקבל בהסכמה רחבה (קונצסוס). מנהל אינו מכתב, הוא רק מסכם ועובד לפני כן "קשה" כדי להשיג את הסכמת כולם.

למרות כל הקשיים הרבים שניצבו בפני הצוות הטכני והניהולי, הצלחנו ביחד, בעבודה משותפת ובשקיפות מלאה, לגשר על הפערים, להביא לביצועי מערכת שהיו מן הטובים בעולם באותה התקופה, ולהמשיך להיות בקשרי עבודה מצוינים עד היום עם דרום קוריאה.

תעשיית החלל במדינת ישראל מהווה כיום נדבך חשוב ביותר בהבאת מודיעין קריטי, כאשר השותפות ההיסטורית בין משרד הביטחון והתעשיות הביטחוניות המובילות, הביאו להצלחות רבות ולצמצום התלות במקורות זרים, ככל שניתן.

נקווה, שגם הצלחת אופק 16 תהווה נדבך להמשך פיתוח והצטיידות של הדורות הבאים של לווייני התצפית.

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו?

בועז רוזנבלום החזן בוכה בנהר מיין

לפני מספר שנים, התארחתי באחת מקהילות גרמניה ושימשתי כחזן בתפילות הימים הנוראים. לתפילת "תשליך" יצאתי יחד עם רבים מיהודי המקום, לגדות נהר מיין. התלוו אלינו שני שוטרים גרמנים במדים כדי לשמור עלינו. כשהגענו לפסוק "ה' לי, מה יעשה לי אדם. ה' לי בעוזרי, ואני אראה

בשונאי" - לא יכולתי שלא לדמיין קבוצה אחרת של יהודים, בתקופה

אחרת, עומדים באותו מקום ושוטרים גרמנים מאחוריהם כשהיהודים ממלמים את אותו הפסוק ונרצחים שם. אני מניח שהיהודים המקומיים לא הבינו

שמא לא יזכו השנה להשלים את מצוות היום. התקוע מניח על הדוכן את השופר אשר נאָן, ומנסה לתקוע בשופר אחר תחתיו. חדי העין יכולים היו לראות את אגלי הזיעה על פניו. אך גם בזו הפעם, שערי השופר נותרו נעולים. אפילו יבבה לא עלתה לו. בפעם זו כבר נואש מניסיונותיו. הביט ברב בשלווה הבאה מתוך ההשלמה כאומר, ניסיתי הכול אך יש ויחרד פה מניעה.

כל הקהל אשר בהיכל מקול השופר שאינו נשמע. הכול שותפים היו בהרגשה שעדים הם למשהו פלאי. נדמה היה, שהשטן בכבודו ובעצמו עסוק במלאכתו, ניצב על עומדו ומסתם בידו את פתח השופר מלתת קולו.

כל אותה העת, נשמע קול בכי חרישי של אישה מעזרת הנשים. אך בעוד מפנים המתפללים מבטם לכיוון העזרה, הגיח לפתע אחד מהם ובידו שופר מפותל למראה, והתייצב ליד הרב. ממלבושו של האיש ניכר היה שחסיד הוא. את פניו עיטר זקן ועל ראשו כובע קסקט. מראהו היה חריג בקהל, כמו לקוח היה מהעיר היהודית באירופה של תחילת המאה שעברה.

הרב הקיץ משרעפיו והחל מקריא: "תקיעה" נשמע קולו, והקהל מצפה היה לדעת היצליח ה' דרכו. והנה, צליל מתוק כשופר איילו של אברהם פרץ אל חלל האולם, עולה ומתפשט לו, עד שנדמה היה שביקע חלוני רקיע.

והאיש עוצם את עיניו, כולו מרוכז. "שברים" מכריז הרב, ומשופרו של זה עולות יבבות, יבבות, המשיבות אחור את קטרוגה של אם סיסרא על יבבותיה. "תרועה" ממשיך הרב ותרועתו של התוקע תרועת מלך בו, מרעימה בעוז. אנחת רווחה חרישית עברה בקהל. ככלות הכול, תתקיים בהם ברכת "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים". קולות השופר התמזגו להם במין כישוף, עם קול בכייה של אותה אישה שהלך וגאה.

והנה כמעט והשלים התוקע את מניין המאה, ונשארה לו אותה אחת ויחידה, "תקיעה גדולה". הרב מכריז בהטעמה: "תקיעה גדולה" והתוקע, עיניו עצומות, מרוכז הוא בעבודתו ושקוע הוא בכוונות. לאחר שניות מספר, מתעורר הוא באחת, ומפי שופרו יוצאת התקיעה. הטון בו תוקע הוא את זו האחרונה, נמוך הוא ושונה משאר תקיעותיו. התקיעה ארוכה, הרבה מעבר ל"תקיעה גדולה" שלה רגילים היו המתפללים. כה ארוכה וישרה הייתה, עד שלפלא היה הדבר בעיניהם.

מעשה בשופר משה ברגר

תפילות ראש השנה היו מרוממות במיוחד באותה השנה. הציבור, צדיקים, בינוניים ופחותים מהם, עטופים היו בטליתותיהם וידיהם אוחזות במחזור התפילה. יש מהם, שדמעוניהם הלחות יורדות ומרטיבות את דפי סידורם, אחרים עוצמים עיניהם, שפתייהם נעות וקולם לא יישמע. יש מהם, שהרעימו בקולם את ניגוני היום הקדוש וקולם כקולות מים רבים אדירים. איש, איש, כפי עבודתו, וכולם מקיימים עליהם "ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", שהרי מול מלכו של עולם עומדים היו. חדי האוזן, יכולים היו לשמוע מבעד לעזרת הנשים את שירתן העדינה של בנות ישראל אשר תפילתן עלתה מעלה והדהדה בין קירות ההיכל. וכולם יחד ממליכים את שם הא-ל, המלך, הגדול, הגיבור והנורא, קדוש הוא.

כשנגש בעל התוקע למלאכת היום הגדול, לקיים "יום תרועה יהיה לכם", ניצב הקהל על עומדו לשמוע את קול השופר הולך וחזק. הנה מטיב הוא את שופרו אל פיו, ולשמע קולו של הרב המכריז על התקיעה, נשמע קול שופרו למרחוק, מרעיד את ליבם של השומעים. ניתן היה להבחין שעושה הוא את מלאכתו ביד אומן כזקן ורגיל. כך עמדו המתפללים, מי כבנים ומי כעבדים, בגיל ורעדה, עיניהם תלויות ואוזניהם כרויות לשמוע את הקול המקיץ ישנים והממליך מלכים, המכריז על כבוד מלכותו לעולם ועד. בטוחים היו הם, שמלכו של עולם יקבל ברחמים וברצון את סדר תקיעתם.

כך נמשכה לה התפילה והנה עוד רגע תסתיים לה תפילת היום השני. שליח הציבור מקווה שעשה מלאכתו נאמנה ושעלתה לו תפילתו, ורק נשארו להן, אותן תקיעות אחרונות שבסוף המוסף, התקיעות אשר תשלמנה מניין מאה קולות הבאים לערבב דעתו של השטן. התוקע והרב כבר עומדים על הדוכן וסביבם קהל רב. "תקיעה" מכריז הרב, והתוקע ביד בוטחת מקרב השופר אל פיו, והנה מפי השופר לא בוקע קול, אף לא אנחה קלה. מנסה הוא בשנית ובשלישית, אך שערי שופרו נותרו נעולים. אין הוא אומר נואש. מנסה בשופר אחר הנמצא באמתחתו, והצליל, מעשה שטן, מסרב לבקוע. המתח ניכר על פני הקהל הצופה במחזה. חשש החל מתגנב אל ליבם,

בשניות האחרונות גופו רעד וכך גם צליל השופר, עד שנים. מיד אחר כך, השתרר לו השקט. לכול ברור היה, שעדים היו לרגע מיוחד במינו, לאותו הרגע שבו ניצח המלאך מיכאל את השטן. ניצחון, אשר הביא את תפילתם של ישראל אל כסא הכבוד של המלך הקדוש. בתום המעמד, לחצו בעלי התקיעה ידיים האחד לשני, כשההתרגשות ניכרה על פניהם. הם ידעו שכל אחד מהם תרם את חלקו, שהועידו לו משמייים.

בעת שבה התפזרו האנשים, איש איש לדרכו, נשמעו מכל עבר התלחשויות על הסיפור שמאחורי בכייה של אותה אישה שמאחורי הפרגוד.

וכך סיפרה האישה: אבי נפטר מן העולם לפני זמן קצר. אדם מיוחד במינו היה, מבני עלייה. ירא שמיים אמיתי. במלאות לבני חמש עשרה שנים, קנה לו שופר ולמדו את רזי התקיעה, וכשהזמן כשר היה, לימדו גם את כוונות התקיעות. ואכן, בני הסב נחת רוח מיוחדת במינה לאבי כל אימת שתקע בשופר, בהתקדש ראש השנה. בינתיים גדל ונהיה לאיש ובעל משפחה.

לאחר מות סבו, החליט בני באותה השנה לרכוש שופר מהודר לזכרו, ולתורמו לבית הכנסת בו התפלל סבו. את השופר הפקיד בידי רב בית הכנסת, כשכל בקשתו שיתקעו בזה השופר לעילוי נשמת סבו. הרב

הביט בפליאה בשופר נהדר המראה, אך משהעמיק להתבונן גילה בו ספק סדק. מיד מיהר להחזירו לבני, באומרו, שמעוות זה שמא לא יוכל לתקון וייתכן שלא יעלה בידו לתקן את הפגם, בוודאי לא עד לראש השנה.

בני מיהר לחנות השופרות וקנה אחר תחתיו, גם הוא מהודר, אך לא היה סיפק בידו לתתו לרב, שכן ראש השנה כבר הגיע והשנה הוא ומשפחתו עשו עמנו את החג מחוץ לעיר באחד מן המלונות. כשהגענו למלון שטחנו בקשתנו, בפני גבאי התפילה, שיינתן לבני לתקוע בשופר שרכש לזכר סבו, או לכל הפחות שיתקע בו בעל התוקע, אך קבלנו תשובה שיש למקום בעל תוקע מנוסה, הרגיל לשופרותיו, שעמו.

ואני, המשיכה האישה, בכל ליבי ייחלתי לשמוע ולו תקיעות אחדות מאותו השופר שיזכיר לי את אבי. לאורך החג כבר השלמתי עם כך שהשופר של בני יישאר מיותר השנה, אך משראיתי כיצד לא יכול היה בעל התוקע של המניין להשלים תקיעותיו, החלו כל הזיכרונות והגעגוע לאבי מצפים אותי. הדמעות ירדו מאליהן כשאני נושאת תפילה לריבונו של עולם, אולי בכל זאת אזכה לשמוע את הבן שלי תוקע בשופר לזכר אבי. משראיתי את בני מתקרב לדוכן עם השופר, היה זה לי אות, שתפילותי לא חזרו ריקם. הייתי בטוחה שאזכה לשמוע קול שופר חזק ושה' יושיענו ויעננו ביום קוראנו.

וחגים, נערכו על ידנו במחתרת. השכנים הגויים לא רדפו אותנו, הם ידעו ולמזלנו שתקו. לדוגמא, אישה אחת חיפשה את ביתנו והגויים ברחוב הבינו והראו לה את הדרך.

אנחנו נלחמנו והגשנו בקשות לעלות לישראל וקיבלנו סירובים עד לשנת 1973. ואז היינו צריכים להוציא אישור להוצאת ספר התורה מברית המועצות. היה צריך לקבל אישור מספריית לנין - הספרייה המרכזית של מוסקבה, שספר התורה אינו נכס היסטורי (נכס היסטורי אסור להוציא). כמובן ששילמנו עמלה גבוהה על אישור זה.

עלינו לארץ ישראל עם ספר התורה במטען היד. הספר היה בבית הכנסת שהתפללנו בו בפתח תקווה בשכונת מחנה יהודה, ואז הוא עלה איתנו לאלקנה לבית כנסת "אחוזה ורעות". לפני כ-12 שנה, בני ישי, הלך לגור ב"אש קודש" והייתה להם מצוקה של ספרי תורה ומכיוון שבאלקנה היו מספיק ספרים, הספר עבר לשם עד עצם היום הזה. איננו יודעים את ההיסטוריה של הספר, מעבר לכך שהוא נכתב לפני מלחמת העולם השנייה.

אחרת נושבת ומביאה עימה את תחושת הימים הנוראים. מהחלון למעלה כבר בוקעים קולות התפילה של דודי נחום, בהכנות לתפילות ראש השנה. ירדנו מעץ התאנה הענק והבטנו בעיניים כלות על כל האתרוגים שהובאו מהפרדס של סבא. הנכדים הבוגרים ממיינים ומניחים את המובחרים בצד.

קריאות מכל עבר. דודותי מתכוננות לארוחת הערב, "ראובן מאוחר, עלה לאכול", ולבן דוד אחר נשמעת הזמנה - "ראובן לך להתרחץ", ולפי נימת הקול כל "ראובן" מבני דודי אמור לנחש למי נועדה ההזמנה...אני זכיתי בכינוי "מוטי" כדי להקל בזיהוי.

סבא כבר הוציא את השופר והניחו על השולחן במרכז חדר האורחים. כל נכד שעולה לביתו נכנס לדירה

ד"ר אריה זייצ'יק

סיפור ספר תורה

גרנו בפרבר של מוסקבה. בסוף שנות ה-60 נודע לאבא שלי על יהודי שרוצה למכור ספר תורה קטן מאוד בגלל דוחק כספי ומתוך זה שצריך להשקיע תנאים מיוחדים לשמירה על הספר שהיה ברשות משפחתו. אבי החליט לרכוש את ספר התורה עבור הקהילה שלנו.

הספר נרכש ללא "עצי חיים" (הגלגלים מעץ שנמצאים על המוטות שסביבם מגולגל הספר). למזלנו הכרנו שוחט ממוסקבה, שהייתה לו גישה לספרייה הגדולה שלשם בברית המועצות אספו את כל היודאיקה מבתי הכנסת, והוא "סחב" משם עצי חיים.

אני בעצמי הרכבתי אותם על הספר. בתקופה זו, משנת 1967 כבר אסרו על תפילות בבתי הכנסת ולכן היה הספר בארון מיוחד בביתנו. לא היה איסור על החזקת ספר תורה בבית, אבל התפילות בשבתות

חנה שמרלינג

אני לדודי ודודי לי

אין תענוג גדול יותר מאשר להגיע "לחצר". סבא ישראל דוד ברורמן בנה שני בתים משותפים לשכן במ את עשרת ילדיו במקום הכי יוקרתי בעיר פתח תקוה, דהיינו מול "השוק הגדול". אנחנו גרים בתל אביב, בבית שסבא שמרלינג בנה, אך חלק ניכר מהפעילות החברתית המשפחתית שלי הוא בפתח תקוה. ב"חצר" רעש והמולה. ראש חודש אלול היום. רוח

הראשונה של הזיידה והבונצ (הסבא והסבתא) - נוטל את השופר ומנסה את כוחו בתקיעות.

אני מתחיל לנשוף וקול השופר יוצא בתרועה רמה. סבא טופח על שכמי, ומעודד אותי בקולו החם: - "מוטי" הצלחת! אני נחוש להמשיך וללמוד את "תרועה" כהלכה ולאחר מכן שוב "תקיעה". מחר אתנסה ב"שברים".

בצילימים אלה של חודש אלול, עם משובות בני הדודים ב"חצר", עם התחרות של "מי מצליח לתקוע מדויק יותר בשופר", הונחה התשתית להיותי שליח ציבור, ובנוסף תפילותיי שזורים הלחנים שספגתי בבית סבא.

ראובן זרח (מוטי) נולד בט"ז בתשרי תש"ח (29.09.1947) ליעקב ישראל ולמינה דבורה, אח לשמעון ולרחל, נצר לשתי משפחות ותיקות בארץ ישראל: שמרלינג (דור שביעי בארץ) וברורמן (דור רביעי בארץ). בשנת תשכ"ט (1969) נישא ראובן לחנה (לבית גורביץ). יחדיו הקימו

בית שדלתו פתוחה לכול, בית של תורה, של אהבת הארץ ושל שמחה. אהבתו של ראובן לארץ ישראל הייתה אהבה אמיצה, ובאה לידי ביטוי הן בפועלו לבניית ביתו ביישוב צעיר ומתפתח בשומרון, והן באהבתו לטיולים ברחבי הארץ בכל הזדמנות.

ראובן היה חבר פעיל ונמרץ בקהילת היישוב אלקנה, ושימש במשך שנים רבות כחבר הנהלה וכגבאי בבית הכנסת מורשת יהודית, שמתפלליו הכירו והוקירו אותו כבעל תפילה בבית הכנסת במהלך כל השנה ובעיקר, בשל תפילותיו המרגשות בימים נוראים.

בערב סוכות ה'תשע"ח נרצח ראובן באכזריות על ידי מחבלים בני עוולה בכפר קאסם, רק משום שהוא יהודי.

ראובן נרצח ערב יום הולדתו השבעים ו הובא למנוחות בבית העלמין באלקנה.

ראובן הותיר אחריו אישה, שלוש בנות ובן, נכדים, אח ואחות.

חזר על מצווה זו מדי שנה, ומתפללי בית הכנסת שכבר הכירו אותו, ציפו לו וקבלו את הנער הצעיר בשמחה ובתודה. כמו כן, הגיעו מאיר ואביו למוסד מדי שנה גם ב ערב פסח כדי לערוך את טכס ה"סדר" בפסח ואחר כך חזרו לביתם כדי לערוך בבית את הסדר כהלכתו בחיק המשפחה.

מאיר זכה ללמד את בניו ואת נכדיו לתקוע בשופר. לימים כשבננו הבכור דוד, בגר והגיע ללמוד ב"מדרשיה" בפרדס חנה (בעקבות מאיר שלמד שם), הלך גם הוא בדרכי אביו ובחגים הגיע ל"מלבן" לתקוע בשופר ובערב פסח לערוך לדיירי המקום את ה"סדר".

בכל שנות חייו הבוגרים, היה מאיר נוהג לתקוע בשופר בבית הכנסת, אך תמיד "חיפש" את אלו שמסיבות כאלו ואחרות, לא הצליחו להגיע לבית הכנסת כדי לשמוע את קולות השופר, היהמאיר הולך לביתם ומזכה אותם במצוות תקיעת השופר.

בשנת חייו האחרונה, והוא כבר חלש מהמחלה שקיננה בו, הודיע/ביקש מאיר מגבאי בית הכנסת שהשנה לא ישבצו אותו כבעל תוקע. למרות זאת, כשהגיעו המתפללים לתפילת נעילה ביום הכיפורי, ביקשו חברי הקהילה היקרים ממאיר לתקוע בשופר לסיום התפילה והצום, מאיר אכן תקע. זו הייתה

הפעם האחרונה שזכיתי לשמוע את קולות השופר בוקעים משופרו. עד היום מזכירים לי קולות השופר את מאיר ביתר שאת ובתוכי מהדהדת קריאת המזמור "למנצח לבני קורח מזמור...". התפילה שמאיר היה קורא בקול גדול וקולו מלא את ההיכל, לפני שהיה תוקע בשופר.

בלה שטיינר למנצח לבני קורח מזמור

מאיר שטיינר בעלי ז"ל, בילה את שנות ילדותו תחילה בכפר פינס וכשמלאו לו 6 שנים, עברה המשפחה לפרדס חנה. באחד הביקורים של סבא נחום, שהגיע אליהם באוטובוס מפתח תקווה, הביא הסבא מתנה לנכדיו, מאיר ופנחס, שני שופרות פסולים. השופרות אמנם לא היו ראויים לתקיעה בבית הכנסת, אך בהחלט שימשו כלי משחק ולימוד לשני הנכדים החמודים. במיוחד היה כך למאיר, שהיה גדול מאחיו בארבע שנים וחצי, מספיק גדול, חזק, סקרן ונמרץ כדי לעמוד באתגר הלא פשוט של תקיעה בשופר.

אביו של מאיר לא היה בעל תוקע, אבל אבי אביו ז"ל, סבו של מאיר, שעל שמו הוא נקרא, היה בעל תוקע. האבא יחד עם סבא נחום, הדריכו את מאיר. הילד אכן למד לתקוע ועשה זאת בהצלחה רבה.

הדי תקיעותיו המרשימות של מאיר הגיעו עד לאזניו של גבאי בית הכנסת בפרדס חנה ששמח על כך שמחה גדולה.

בפרדס חנה, בשנות המנדט, בנו הבריטים מחנות צבא. בשנת 1948 עזב השלטון הבריטי את הארץ ומחנות הצבא התרוקנו ונתרו ללא שימוש. ממשלת ישראל הצעירה, החליטה לנצל את המבנים הצבאיים הייחודיים והמקום החל את דרכו כמחנה עולים מהגדולים בארץ. לאחר שמיצה את תפקידו כמחנה עולים, שינה את ייעודו ועבר הסבה לבית אבות ומוסד סיעודי בשם "מלבן".

בית האבות "מלבן" אוכלס באנשים מבוגרים, ערירים, וביניהם הרבה ניצולי שואה. בתוך המתחם הוקם גם בית כנסת.

לקראת חגי תשרי, פנתה הנהלת בית האבות לאדון זלצר, גבאי בית הכנסת בפרדס חנה, ובקשה שישלח ל"מלבן" בעל תוקע לראש השנה ויום הכיפורים. הגבאי שהשיב בחיוב לבקשה, בעצם לא ידע כיצד ימצא בעל תוקע, במיוחד משום שבית האבות "מלבן" היה מרוחק מאד מבית הכנסת. ואז, באקראי, הוא שמע את הילד מאיר תוקע בשופר. הוא פנה למאיר וביקש ממנו ללכת ל"מלבן" ולתקוע שם בשופר. מאיר, שטרם מלאו 13 שנה, לא היסס ושמח על המצווה שנקרתה בדרכו ומילא את הבקשה בלב חפץ. יחד עם אביו הלכו השניים לבית האבות ומאיר תקע בשופר לשמחת דיירי המקום המתפללים המבוגרים, הוא

איציק הורניק

האיש שהתפילה היא חייו

אמרת חנוך - בראש וראשונה אמרת איש משפחה.
אמרת חנוך - מראשי היישוב אלקנה ומקימיו.
אמרת חנוך - מרכזי בחיי הקהילה כשליח ציבור.
אמרת חנוך - אמרת עולם בית הכנסת.
אמרת חנוך - אמרת איש צדקה וחסד.
מה צריך יותר לומר ?

הכרותי עם חנוך החלה עוד בישיבת נחלים, שבה למד במחזור נפלא (מחזור ה') שכלל חברים טובים מאלקנה - ניסן סלומינסקי, חיים ניר ומשה (ג'ודי) גולן. ומדוע אני פותח בהקדמה זו? רק כדי ללמדכם על משפחתו המורחבת של חנוך.

חנוך הקים יחד עם מלכה שתחיה משפחה נהדרת וזכינו, חיה ואני, להיות לצדם כבר החל משנת 1977, עת עלינו בסמוך להם ליישוב החדש אלקנה, וחברנו לגור במשותף יחד ליותר מ- 35 שנה, יום, יום, כדי לגדל את הילדים ולנסוע לחופשות משותפות. משפחתו של חנוך כללה גם את מעגל חברי כיתתו של חנוך מהישיבה, ומידי שנה בשנה, בחול המועד סוכות, התאספו כל חברי הכיתה לסוכתם של מלכה וחנוך.

כל אחד ואחת מאותם 17-15 מקימי היישוב היו אנשים מיוחדים במינם וכל אחד הביא את יחודו וכשרונו ליצירת היישוב. חנוך הביא עימו את רוח חזון התפילה והיהדות לאלקנה (או פְּאָרִים, כפי שנקראה בשמה הקודם).

מהיום הראשון הוביל חנוך את בית הכנסת שהיה אז בבניין "המשטרה", היום בניין המועצה. מאז ועד יום עלייתו למרומים עמד בית הכנסת בראש מעייניו.
מי מאתנו יש בכוחו לעמוד ולהתפלל ביום כיפור - כל נדרי, מוסף, ונעילה !?

מי מאתנו היה טורח בערב תפילת "סליחות", משנה לשנה, להיערך

לאה דיקשטיין

ניגון התפילה של חנוך ממשיך להתנגן.

אבא - שוב אנחנו מגיעים לחגים ושוב אתה כל כך חסר היית חזן בנשמתך או כמו שתמיד אמרת לא חזן אלא "בעל תפילה" או "שליח ציבור".

לעולם לא הסכמת להתפלל במקום אחר בחגי תשרי מלבד בית הכנסת באלקנה ובקהילה שלך אותה כל כך אהבת, אמרת לנו כל כך הרבה פעמים שתפקיד החזן לדאוג לעורר את הציבור ע"י שיתוף הציבור בשירה תמידית תוך כדי התפילה כדי שיתחברו לתפילה ויהיו חלק ולכן באלקנה תהיה הכי משמעותי.

אין שנה שבה אני לא נזכרת בתפילות שלך תוך כדי תפילותי. אני מקשיבה לחזן אבל שומעת אותך, מנגנת בראשי את המנגינות שכל כך אהבתי. וכמה שמחה אני לדעת שישנם עוד כל כך הרבה

לתפילת "שמע קולנו"?

מי מאתנו היה טורח לקשט את בית הכנסת בחג השבועות?
מי מאתנו היה טורח לקרוא בקביעות בתורה בשבת, במשך שנים רבות?

מי מאתנו היה "עומד בשער" ומקפיד על מניעת דיבורים בתפילה?
מי מאתנו היה טורח ללמד את הנוער, מידי שבת בשבתו, טעמי קריאה בתורה ?

מי מאתנו היה טורח לבצע הקלטות של תפילות ל"מים הנוראים" עבור בעלי תפילה אחרים?

מי מאתנו היה טורח מידי שנה בשנה לארגן נסיעה לכותל המערבי לתפילת השוענא רבא?

מי מאתנו היה עושה כל זאת כשליח ציבור ובהתנדבות ובלי לקבל אף פרוטה?!!!

לכל אחד מאתנו יש משהו אישי המאפיין אותו - אצל חנוך נושא

הצדקה והחסד היו ראשונים במעלה.

חנוך היה "גבאי של צדקה" והיה לא פשוט לעמוד ולהכריז לפני הקהל כי קופת הצדקה ריקה.

ביתו של חנוך היה פתוח לנזקקים ועל כך אני יכול להעיד כשכן קרוב

והיה עוד חסד קטן שחנוך נהג לעשות בלווי משפחות שיקיריהם עלו

למרומים, באמירת פרקי תהלים ובתפילת "א-ל מלא רחמים" בבית העלמין.

כל אחד ממתפללי בית הכנסת אינו יכול לשכוח את ה"קדיש" שחנוך הביא לקהילה - כאשר כל הקהל שר את הקדיש יחד עם שליח הציבור - חנוך קליין זכרו לברכה בשירת ה"קדיש" הזה נזכור אותו.

אנשים ממתפללי אשל אלקנה שממשיכים

לשמוע אותך בראשם גם שנים אחרי שאתה כבר לא איתנו .

השארת מורשת מדהימה של ניגון . כל שנה היית אוסף אלייך בעלי תפילה צעירים שהיו רוצים לשמוע ממך טיפים לקראת החגים היית יושב איתם שעות ומסביר כל תו ותו בסבלנות רבה . במעשה זה אבא שלחת את תפילותיך ברחבי הארץ . כמה אהבת ה' ואהבת הבריות הייתה בתפילה שלך . והיום אתה יושב ליד ריבוננו של עולם ומנגן לו את תפילותיך מקרוב קרוב . כולי תפילה שתבקש רחמים על תושבי אלקנה , על כל עם ישראל שהיה כל כך חשוב לך ועל העולם כולו בתקופה זו שבה העולם צריך רחמי שמיים מרובים . שתזכה שהתפילות והמנגינות שהשארת בעולם הזה ימשיכו ויתנגנו עוד שנים רבות ע"י שליחים נאמנים .

תודה לך אבא על החיבור , הניגון ואהבת ה' שהשארת לנו בעולם! הדברים נכתבו לזכרו של חנוך קליין זצ"ל ע"י ביתו.

מבית הכנסת הגדול בסיביו לישיבת כפר הרא"ה

בהתרגשות רבה את "התקווה". כשעברנו את תורכיה, הבנו שהלשינו לבריטים, ששתי אניות עם 15,000 אנשים, שטות בדרך לארץ ישראל. משחתות בריטיות סובבו אותנו והזבלנו ישירות למחנות שהבריטים הכינו עבור המעפילים שניסו להגיע לארץ בצורה "בלתי חוקית", לשיטתם, לקפריסין. שהייתי במחנה 63, באוהל שהקמנו לנו. שליחים מישראל העבירו לנו שיעורים בתנ"ך, בלימוד עברית ובתרגילי סדר במחשבה שנהיה חיילים במלחמה העתידה להיות בארץ. ב-12.3.48, חודשיים לפני קום המדינה, שחררו אותנו הבריטים מהמחנה, מפני שנמנינו בקבוצת הצעירים, וכך הגענו סוף, סוף, לפלסטין הלוא החא ארץ ישראל הנכספת. ביקשתי להגיע לישיבת בני- עקיבא בכפר הרא"ה יחד עם אחדים מחברי (ביניהם הרב דב ליאור). היינו הקבוצה הראשונה שהישיבה קלטה במסגרת "עליית הנוער" ועל- כן בתוכנית הלימודים היו גם לימודי תיכון (בהתאם לדרישת "עליית הנוער"). מעניין לציין, שדווקא בישיבה הורדתי את הפיאות שהגעתי איתן מחו"ל, בלחץ של חבר שציין שכאן לאיש אין פיאות. "זה סימן גלות", הוא אמר. עשיתי מאמצים כדי להיקלט בין חבורת צברים שלמדו אז בישיבה. מאמצי נשאו פרי והתבקשתי ע"י סניף בני- עקיבא בכפר הרא"ה, להדריך נוער מקומי. כשהמשפחה התאחדה, כנאמר בפתיח, שהורי ואחי עלו גם הם ארצה, המשכנו במסורת מזמורי החזנות והשירה ולא בכדי נקראנו: "משפחת מלבסקי הישראלית". מן הראוי לספר סיפורי חיים כאלה, שהם חלק מזיכרון העבר, שחשוב לדעת ולזכור.

בית הכנסת הגדול בסיביו - אבא היה החזן ואנחנו, הילדים, המשוורים (המקהלה).

סיפורה המרתק של העפלה - עלייה מרומניה לארץ ישראל אברהם לוי לאבא משה, שנולד בהונגריה, ואמא אסתר, שנולדה בסלובקיה - זיכרונם לברכה - נולדו שישה ילדים. בת אחת וחמישה בנים. אני, אברהם מנחם לוי, המכונה בומי, נולדתי בעיר סיביו שבטרנסילבניה. בהונגרית שם העיר סבן ובגרמנית- הרמאנשטט. בסיביו דיברו בשלוש שפות: רומנית, הונגרית וגרמנית. אבא היה חזן כל ימי חייו ואנו, חמשת הבנים, היינו המשוררים (המקהלה). ב-1950 הסתיימה עלייתה של כל משפחתנו לישראל. בתום המלחמה ב-1945, הייתה תנועת בני- עקיבא, בעיר מגוריי, פעילה מאוד. לפני לימודי בבית הספר היהודי, התפללתי ולמדתי ב"חדר" מ-06:00 בבוקר ועד 09:00. באחד מימי החורף הקשים והמושלגים, כשהיה עוד חושך, הייתי בדרכי ל"חדר" ובידי גמרא גדולה, עצרה לידי מכונת צבאית וקצין רומני שירד ממנה ניגש אליי, ובלו אומר ודברים, הוריד את חגורתו הצבאית והחטיף לי מכות נמרצות וגם הפילני לשלג. הייתי המום ובכיתי. ממרחק, התקרב החלבן היהודי ואמר לי ביידיש: "מדוע אתה מופתע, הרי אנחנו בגלות?! בארץ ישראל, לא יקרה כדבר הזה". התמונה של השיחה, לא נעלמה מלפני עיני וגמלה בליבי החלטה: "אני מוכרח לעשות משהו". מאחר שביטנו היה ציוני, ואחי הגדול, יעקב, עסק רבות בהנהלת בני- עקיבא הארצית, בפעילות ארגונית, וב"עליה ב'", החלטתי שבהזדמנות הראשונה אנסה לעלות ארצה. ב--1947 בהיותי בן 14, נודע לי בסניף, שיש סיכוי למסע שבסופו אגיע לארץ ישראל. מאחר שכל הארגון של העליה היה סודי ביותר לא היו בידינו פרטים הקשורים ליציאה. הוריי לא התלהבו מהרעיון, לא חשבו אותו לרציני, אך בכל זאת, לאחר לחץ, חתמו על הסכמתם. מותר היה לקחת לדרך תרמיל גב, המכיל עד 15 קילוגרמים (כולל תפילין, אוכל ובגדים), אך תאריך ליציאה טרם נקבע. נאמר לנו, להיות מוכנים לדפיקה בדלת ולקבל את ההיתר ולצאת לרכבת. נאסר עלינו לקחת תעודות ותמונות. 12 חברים נמנו בקבוצה שלי. בחורף דצמבר 1947 אספה אותנו רכבת משא, שנסעה לאורכה של רומניה ובדרך עלו בכל עיר אנשים נוספים. בתום שני ימי נסיעה בתנאים קשים, עברנו את הגבול של רומניה במעבורת על נהר הדנובה ועלינו לרכבת הונגרית שהביאה אותנו לבורגס, נמל בים השחור. אלפי אנשים הועלו על שתי אניות. פאן יורק ופאן קרשצ'נט, שהוכנו מראש על ידי אנשי ההעפלה, לקראת המסע הבלתי לגאלי, לארץ ישראל. באניה שבה הפלגתי היו 9,000 (!) נפשות, בצפיפות בלתי נסבלת. כשהאניה החלה בהפלגתה, ניצבנו על הסיפון ושרנו

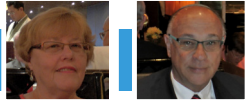
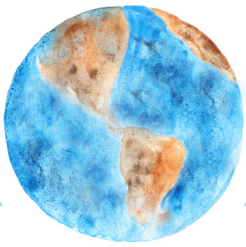
מראינת: חוה נבו

יהודית מוזס, מורה לחינוך גופני בגמלאות. מאז שאני זוכרת את עצמי אני אוהבת מאוד לעסוק בעבודות יד ובפעילות גופנית. היום, אני נהנית מהיצירות והיצירתיות שלי שבאות לידי ביטוי בסריגה ובציור. אני משתתפת במיזם "סורגות בקהילה" שמחבר בין קבוצות נשים סורגות בנות כל הגילים והתוצר שלנו מהווה תרומה. חוה: מה מקור ההשראה? נראה שאת האהבה לאמנות בכלל, ולסריגה בפרט ואת העיסוק בחינוך גופני ובפיתוח הגוף ירשתי מהורי ז"ל. אימי רקמה מפות, מפיות לשבת, סרגה ותפרה מצעים. אבי עסק בילדותו, בפולין, בתחומי הספורט ובפיתוח הגוף.

חוה: מתי התחלת לצייר? אתחיל בגילוי נאות - חוה חברתי מזה למעלה מארבעים שנה. דרכינו נפגשו בבית ספר נצח ישראל לבנות בפתח-תקוה. חוה - מורה לאומנות ואני מורה לחינוך גופני. יחד עבדנו וכצוות ארגנו אירועים רבים בבית הספר. לציור נחשפתי כשראיתי את הציורים הנהדרים של חוה נבו. זו הסיבה, שבחרתי לצייר אצלה - חוה מקצועית, יצירתית ומקור ללמידה ולהשראה. חוה: איך את משלבת בין האומנות הגוף ואומנות היצירה? לעניות דעתי, מה שמייחד את אומנות היצירה והגוף היא היכולת לדייק בתנועה, להתאים ולדייק בצבעים וכמובן, שבא לידי ביטוי בשני התחומים האלה הפן היצירתי שהוא חזק אצלי.

מסורת וחילוניות באזרבייג'אן

בערב שבת, בדרכנו לבית הכנסת בעיר באקו בירת אזרבייג'ן, עזרה מכוננית. יושביה קראו לעברינו: "שבת שלום!" "Welcome to Bako". נדהמנו! הייתה זו קבלת הפנים החמה והלבבית הראשונה אליה נחשפנו בטיול לאזרבייג'ן, שהיא ארץ מוסלמית. היה זה בטיול שאליו יצאנו לפני

כשנה בתקופה הפרה-היסטורית, לפני הקורונה. במשך עשרת ימי שהותנו באזרבייג'ן ש-97% מאוכלוסייתה הם מוסלמים, נתקלנו בגילויי ידידות והערכה מפתיעים כלפי יהודים וכלפי מדינת ישראל.

אין ספק, אזרבייג'ן היא ארץ מעניינת מאוד לתייר המערבי, ולתייר היהודי בפרט. המדינה נמצאת בקווקז, לחופו של הים הכספי. בצפון היא גובלת ברוסיה, במערב, בגיאורגיה וארמניה ובדרום היא גובלת באיראן. מיקומה והשפעתה של אזרבייג'ן, השוכנת בגבול האימפריה הרוסית, הפרסית והתורכית הייתה לאורך ההיסטוריה דרמטית. תושביה נקראים אזרים, שפתם מזכירה את השפה התורכית, אך דתם היא הדת המוסלמית-שיעית, בדומה לאיראנים. במהלך התקופה הרוסית ספגה המדינה הרבה מן התרבות הרוסית.

האזרים רואים את עצמם חילוניים, אך נוהגים בכבוד רב ועמוק כלפי דתם, כמו גם כלפי הדת היהודית. בכל חדרי בתי המלון יש בתקרה חץ קטן לכיוון העיר מכה, כך שמוסלמי אינו זקוק למצפן כדי לברר לאיזה כיוון להשתחוות בתפילה (שירות מצוין גם ליהודי שמחפש את הכיוון לירושלים).

יחד עם זאת, אחד הסמלים המרתקים להמחשת הרצון לחילוניות הוא באמצעות פסל ענק המוצב במרכז באקו, "האישה החופשית", המציג אישה צעירה המסירה ומשליכה מעל ראשה את הכיסוי המסורתי - החג'אב. אחד המקומות המרתקים היא העיר "גובה", הנמצאת בהרי הקווקז, כשעתיים נסיעה צפונית

מבאקו. בעיר גובה גרים יהודים ומוסלמים בהרמוניה זה מאות בשנים. בצד הקרוב של הנהר גרים יהודים בבתים גדולים, ומעבר הנהר גרים מוסלמים.

ההפרדה היא מתוך בחירה ונוחיות. קהילת היהודים הנקראים "ההרריים" היא מזרחית ולא אשכנזית, ושפתם "ג'והורי"- ניב של פרסית יהודית, שבמשך הדורות קלט לתוכו מילים אזריות ועבריות. הם מאמינים שהם צאצאי שבט דן ויש להם רב, שוחט ומוהל. במקום יש בית כנסת, מקווה, בית ספר מקומי מעורב ליהודים ולמוסלמים וכמו כן, בית עלמין מפואר. בביקורנו בבית הכנסת גילינו סידור תפילה שהודפס בוורשה. מסתבר, שהסידור הגיע לשם יחד עם הפליטים היהודים שברחו ממזרח אירופה במלחמת העולם השנייה

ומצאו בגובה מקלט אוהד. בבית הכנסת תלויה רשימת האוכלוסייה היהודית שחייתה בישובים השונים באזרבייג'ן בשנות ה-30 של המאה. כמו כן, רואים גם טבלה ללימוד הא-ב' העברי.

בית העלמין הוא מרשים ומפואר מאוד. יש בו חלקות משפחתיות, מצבות ענק שבהן מוטבעות תמונות הנפטרים, מקצועם ומאפייני חייהם. יש הקפדה על כיתוב ותאריך עבריים.

בערב האחרון שלנו בבאקו ביקרנו באתר ההנצחה המרשים שבלב העיר. שם נצבת אנדרטה לנופלים במלחמה העקובה מדם לעצמאות האזרים מהשלטון הרוסי, לפני 21 שנים. התאריך המצוין על האנדרטה הוא 15 אלול. כידוע חודשי השנה העברית מקורם בלוח השנה הבלבי, אותו אימץ עם ישראל בהיותו בגלות.

ביקור בקהילות היהודיות השונות בעולם מעורר בנו תמיד גילויים חדשים-ישנים.

למרות השוני בתווי הפנים, בשפה ובמנטליות, הרגשנו כאחים בבחינת "יחד שבטי ישראל".

בכל חדר בבתי המלון יש בתקרה חץ לכיוון העיר מכה, כך שמוסלמי אינו זקוק ל"גוגל מאפ" כדי לברר לאיזה כיוון להשתחוות בתפילה.

זהו גם שירות מצוין ליהודי שמחפש את הכיוון לירושלים.

הצד החילוני של המדינה מומחש בחוזקה ע"י פסל ענק בכיכר מרכזי בעיר הבירה באקו - אישה צעירה מסירה מראשה ומשליכה את כיסוי המסורתי - החג'אב.

ט"ו אלול

מלחמה קשה ועקובה מדם. הרוסי אחרי לעצמאות מהשלטון. בתאריך הזה לפני 21 שנה זכו האזרים לעצמאות מהשלטון. האנדרטה נמצאת באתר ההנצחה המרשים בלב העיר באקו. שמות החודשים דומים ללוח השנה הפרסית ולוח השנה העברי.

למוד ועיין לימים הנוראים

חיים בצר

אבינו מלכנו

(תענית כ"ה ע"ב):

מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. היו מרננים רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.

מסביר ר' ישראל סלנטר (בספרו "אור ישראל"), שרבי אליעזר היה מבית שמאי שלדעתם, וייקוב הדין את ההר ולשיטתו נענו לו, אלא שפתחו את הספרים וראו שעם ישראל חייב. לעומת זאת, רבי עקיבא היה מבית הלל, שסוברים שמעביר על מידותיו ולכן אפשר לסלוח.

ויקרא כ"ג כ"ב

"וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרֻצְכֶם, לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ, וְלֶקֶט קִצְרְךָ, לֹא תִלְקֹט; לְעֵנִי וְלִגְרִי תַעֲזֹב אִתָּם, אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם" וברש"י על אתר:

ובקצרכם - חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאווין. אמר רבי אבדימס ברבי יוסף, מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים והחג מכאן, ללמדך, שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו:

היכן זה כתוב? אחרי שבועות ולפני ראש השנה

תלמוד בבלי תענית כ"ה ע"ב:

מהרש"א (חידושי אגדות תענית כ"ה ע"ב).

ואמר אבינו מלכנו כו'. אבינו על שם הוא אבינו וגו' ומלכנו על שם ויהי בישראל מלך וגו' ועל זה יסד הפייטן "אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים ואם כעבדים עיננו לך תלויות"

רש"י שמות, פרשת משפטים כ"ב ב'.

(ב) אם זרחה השמש עליו - אין זה אלא כמן משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג, אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן, ואינו בא על עסקי נפשות: אבא תמיד מרחם ומלך תמיד יש לו ממה לתת.

משנה מסכת אבות ג' י"ד.

הוא היה אומר (ר' עקיבא): חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד): "בנים אתם לה' א-להיכם"

תלמוד בבלי בבא בתרא י' ע"א:

תניא: היה רבי מאיר אומר, יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך: אם א-להיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסן? אמור לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנום. וזו שאלה שאל טורנוס רופוס הרשע את רבי עקיבא: אם א-להיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנום. אמר לו: {אדרבה}, זו

שמחייבתן לגיהנום! אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרויין עבדים, שנאמר: כי לי בני ישראל עבדים!

אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל: למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו? ואנן קרויין בנים, דכתיב: בנים אתם לה' א-להיכם. אמר לו: אתם קרויים בנים וקרויין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרויין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרויין עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום! אמר לו, הרי הוא אומר: הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, אימתי עניים מרודים תביא בית? האידינא, וקאמר: הלא פרוס לרעב לחמך.

תלמוד בבלי, קידושין, ל"ו ע"א, בתרגום חופשי.

בנים אתם לה' א-להיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרויים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרויים בנים, דברי ר' יהודה.

רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, שנאמר: בנים סכלים המה, ואומר: בנים לא אמון במ, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים, רואים שגם כשסכלים וגם כשאין אמון וגם כשזרע מרעים, בכל זאת נקראים בנים.

רמב"ם, הלכות מתנות עניים פרק י' הלכה ב'.

לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום, כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו, שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם שנאמר: אכזרי המה ולא ירחמו, וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנאמר: בנים אתם לה' א-להיכם ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו, ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן? הלעכו"ם ששונאים אותן ורודפים אחריהן, הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן.

הלכה ג'

כל המעלים עיניו מן הצדקה הרי זה נקרא בליעל כמו שנקרא עובד עכו"ם בליעל, ובעכו"ם בעיר הנידחת הוא אומר, יצאו אנשים בני בליעל ובמעלים עיניו מן הצדקה הוא אומר, השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל,

תלמוד בבלי בבא בתרא י' ע"א, בתרגום חופשי.

רב פפא עלה בסולם. נפל שלב בסולם וכמעט שנפל. אמר: מה קרה, שרמזו לי מן השמים שאני חייב סקילה כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים? אמר לו חייא בר רב מדפתי לרב פפא: שמא עני בא לידך ולא פרנסת! שלמדנו, רבי יהושע בן קרחה אומר: כל המעלים עיניו מן הצדקה - כאילו עובד עבודת כוכבים. כתיב הכא: השמר

תלמוד בבלי חגיגה, כ"ז ע"א, בתרגום חופשי

שונה שולחן שהתורה קוראת לו עץ, שכתוב המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתיים אמות ומקצועותיו לו וארכו וקירתיו עץ, וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. פתח במזבח וסיים בשלחן. רבי יוחנן וריש לקיש אמרו שניהם, בזמן שבית המקדש קיים, קרבנות מכפרים. עכשיו שבית המקדש נחרב, שולחנו של אדם מכפר. ושניהם, ריש לקיש ור' יוחנן, שרגילין לחלוק לאורך כל הש"ס, אומרים אותו דבר.

תלמוד בבלי, ברכות נ"ד ע"ב.

ואמר רב יהודה, שלשה דברים, (המאריך בהן) מאריכין ימיו ושנותיו של אדם: המאריך בתפלתו, והמאריך על שלחנו, והמאריך בבית הכסא. ורש"י מפרש, והמאריך על שלחנו - שמתוך כך עניים באין ומתפרנסים.

לסיכום:

"בין כך ובין כך קרויין בניים" מחייב שנתנהג כאחים ונתן צדקה בעין יפה. ויקויים בנו, שכל הנותן מתנות עניים כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית מקדש והקריב קרבנותיו בתוכו, ואז נזכה לאבא, שבכל מקרה סולח ומתנהג עימו כמלך שיש לו ממה לתת ואז נוכל להתפלל "אבינו מלכנו חטאנו לפניך. אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו חדש עלינו שנה טובה".

לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל, לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תיתן לו וכו' וכתוב התם: בעיר הנידחת יצאו אנשים בני בליעל, מה להלן עבודת כוכבים, אף כאן עבודת כוכבים.

הרמב"ם לקח מהגמרא את ההשוואה בין עבודת כוכבים לבין אי מתן צדקה. אבל הרמב"ם גם מסביר, שכיוון שבנים אנחנו להשם (בנים אתם לה' וכאחים אנחנו), אז מי שלא נתן צדקה כאילו אומר, אנחנו לא אחים, אלא שני יצורים שונים לנו, וכביכול יש שתי רשויות וזוהי העבודה זרה.

שו"ת הרשב"א חלק א' סימן קצ"ד בתרגום חופשי ובקציר האומר.

האם מומר לעבודה זרה עדיין נחשב ליהודי ואם קידש אישה, אשתו אסורה לזר עד שיגרש בגט כישראל? ופוסק הרשב"א כרבי מאיר, שגם מומר נחשב כישראל ואף על פי שבכל מקום שחולקים ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה, כאן הלכה כר' מאיר שמביא פסוקים לשיטתו.

ואומר על כך ה"בן איש חי" (משלי ד' כ') בְּנֵי, לְדַבְרֵי הַקְּשִׁיבָה לְאֶמְרֵי, הַט־אֶזְנְךָ. לאמרי, אותיות למאיר רוצה להיות בני תפסוק כמו ר' מאיר.

נ

הדיור המוגן הראשון מסוגו לציבור הדתי לאומי ההצלחה של פרטיאה הגיעה לאלקנה ואתם מוזמנים ליהנות מזכות ראשונים

לקביעת פגישת היכרות מוזמנים למשרדנו החדשים | חייגו עכשיו *9405

בתי דיור מוגן | פרטיאה בהר | פרטיאה בכפר | פרטיאה ביים

פרטיאה באלקנה
דיור מוגן מכל הלב

קבלת החלטות - רציונלית או אינטואיטיבית?

הוסברה באמצעות ההטייה הקוגניטיבית של נגישות. המילים שמתחילות באות K נגישות בזיכרון יותר ממילים שאות זו מופיעה בהן במקום אחר. נסו לחזור על ניסוי זה עם השאלה שתשאלו חברים: מה יש יותר, מילים שמתחילות עם האות א או מילים עם האות א בתוכן?

בהמשך, שאלו את עצמכם האם יש בארץ יותר חקלאים או יותר רופאי שיניים. תשובתכם תתבסס על הזמינות שיש לכם בזיכרוןכם אל שני בעלי מקצוע אלו. באופן דומה, נסו להחליט מה תרצו לשתות עכשיו, קולה או תה.

מפרסמים של מוצרים שונים מנצלים הטייה זו לטובת הגדלת המכירות של המוצר שאותו הם מפרסמים. ההנחה שלהם היא, שככל שהפרסומת זמינה יותר בזיכרון, כך תגדל הנכונות להשתמש במוצר.

נקודה לחשיבה

ערכו רשימה של חמישה מוצרים מתחומים שונים (מזון, שתיה, מכוניות, כלי עבודה, סמארטפונים וכו').

האם עולה בזיכרוןכם הפרסומת שלהם? האם השימוש בהם רב יותר, יחסית לחלופה שאינה זמינה בזיכרון באותה מידה? תיאוריית הערך prospect theory -

מה תעדיף? להימנע מהפסד של 100 שקלים, או להרוויח 200 שקלים? אם בדרך למופע איבדתם את כרטיס הכניסה שערכו 100 שקלים, האם תיקנו כרטיס חדש (בהנחה שהכרטיסים לא אזלו)? האם תקנו כרטיס למופע, אם בדרך למופע איבדתם 100 שקלים?

רוב בני האדם יענו לשאלה הראשונה בשלילה - הם לא יקנו כרטיס נוסף. רוב בני האדם ישיבו לשאלה השנייה בחיוב - הם יקנו כרטיס.

מדוע זה כך? הסכום שאבד זהה ולכאורה התגובה אמורה להיות זהה. ההסבר נעוץ בהקשר. כאשר אבד הכרטיס מתקבלת התחושה שעבור הכניסה למופע יש לשלם 200 שקלים וזהו סכום גבוה, אפילו מופרז. לעומת זאת אובדן של 100 שקלים מנותק ממחיר הכרטיס.

תורת הערך גורסת, כי בני אדם אינם מתנהגים בצורה זהה כאשר הם צופים רווח וכאשר הם צופים הפסד. כאשר הם צופים הפסד הם הופכים לשונאי סיכון. כאשר הם צופים רווח הם מפתחים חיבה לסיכונים.

אנשים אינם מעריכים תוספת להונם לפי סכום התוספת אלא ביחס להונם ההתחלתי. אם יש לאדם הון התחלתי של מאה אלף שקלים ונוספו לו עוד אלף שקלים, אזי הערך שהוא מייחס לתוספת יהיה נמוך ביחס למצב שבו הונו ההתחלתי היה עשרת אלפים שקלים.

אפקט העיון/ העוגן

אפקט העיון עוסק בהשפעתו של מידע שרירותי, כמותי, על הערכותיהם של בני אדם, בתנאי אי-ודאות. זוהי הטייה קוגניטיבית שבה אנשים מסתמכים יותר מידי, באופן לא פרופורציונלי, על נתון, או על פיסת מידע לשם ביצוע החלטה. הערך הכמותי השרירותי משמש כעוגן, ומטה את ההחלטות.

במרבית המקרים אנו משווים את ערכם של דברים בהשוואה לערכם של דברים דומים זאת כדי להבין את ערכו של דבר מסוים. כך אנו מעריכים את ערךן של מכוניות, סוגי קפה שונים ואפילו אבקות כביסה. ההחלטה אם לרכוש אבקת כביסה חדשה תתקבל לאחר שישווה המחליט את מחירה ואיכותה לאבקות אחרות שאותן הוא מכיר.

באחד המחקרים שנערכו על השפעתו של אפקט העוגן, התבקשו משתתפי המחקר לרשום על דף המונח לפנייהם את שני המספרים האחרונים של תעודת הזהות שלהם. לאחר מכן הציגו בפניהם בקבוק

בכל יום ויום אנו מקבלים החלטות. חלקן אפילו אינן החלטות מודעות. אנו מחליטים איזו מנה להזמין במסעדה, איזה סמארטפון לקנות, לאיזה יעד לנסוע בחו"ל, האם להישמע להצעות הווייז, או לבחור במסלול חילופי, האם לבצע ניתוח שמוצע על ידי הרופא ועם מי להתחתן.

ניתן למקם את ההחלטות על פני רצפים שונים, כמו החלטות שוליות מול מרכזיות, יומיומיות מול נדירות, קלות מול קשות, בעלות השלכות קצרות טווח, או ארוכות טווח, וכן הלאה.

כולנו סבורים כי ההחלטות שאנו מקבלים נובעות משיקולים רציונליים ולכן אלו החלטות שיעניקו לנו את מירב התועלת. למשל, אדם יבחר לקנות את המכונית הטובה ביותר שאפשר, בכסף העומד לרשותו. לעיתים, אנו מחשבים את היתרונות והחסרונות של כל אפשרות ואפילו נותנים משקל לכל אחד מהרכיבים שלה. במקרה של קניית מכונית, ייקח אדם בחשבון את שנת הייצור שלה, את רמת התחזוקה שלה, את צריכת הדלק ורכיבים נוספים. ייתכן, שלכל רכיב הוא ייתן משקל אחר. למשל שנת הייצור תקבל משקל כפול מרכיב צריכת הדלק.

ענף מחקר המכונה "כלכלה התנהגותית" התפתח בעקבות תצפיות שערערו את הנחת הרציונליות והוכיחו, כי החלטות רבות אינן מבוססות על שיקולים רציונליים, אלא על אינטואיציה. תחום זה מנסה להבהיר כי בני אדם מעדיפים לקבל החלטות מהירות שאינן דורשות חשיבה מעמיקה ומאמץ, גם אם לא יפיקו את מירב התועלת האפשרית. במילים אחרות, המכונית שיקנה האדם לא תהיה בהכרח המכונית הטובה ביותר עבורו.

החוקרים המרכזיים בענף זה היו כהנמן וטברסקי, חוקרים ישראלים שעל תרומתם לתחום קבלת ההחלטות קיבל כהנמן פרס נובל.

קיצורי דרך שעושים בני אדם בקבלת החלטות מכונים היִרְסִיטִיקוּת. היוריסטיקה היא דרך מהירה לקבל החלטה. היא אינה דורשת מאמץ רב (כמו לאסוף נתונים), ואינה מתיימרת להיות מהימנה ומדויקת. מעין "כללי אצבע". היוריסטיקה מתמקדת בחיפוש ובמציאת פתרונות שאינם בהכרח אופטימליים. זוהי שיטה של פתרון בעיות שתכליתה לייצר פתרון משביע רצון, גם אם אינו אופטימלי.

היוריסטיקת הנגישות/הזמינות

מדוע חוששים בני אדם יותר להיפגע מפיגוע טרור מאשר להיפגע מתאונת דרכים? הרי מבחינה סטטיסטית הסיכוי להיפגע מתאונת דרכים גבוה בהרבה מהסיכוי להיפגע מפיגוע טרור.

במציאות שבה אנו חיים, החשיפה שניתנת לפיגוע רבה יותר מזו הניתנת לתאונות דרכים. אחרי פיגוע מוקרנות תמונות מזירת האירוע בכלי התקשורת וברשתות החברתיות, פעם אחרי פעם, בעוד שתאונות הדרכים היומיומיות כמעט ואינן מודווחות. התיעוד הרב של הפיגוע הופך אותו למפורסם ונגיש ולכן קל יותר לדמיון את תוצאותיו.

הערכת ההסתברות שאירוע מסוים יתרחש על בסיס הקלות שבה אפשר לדמיון את תוצאותיו היא היוריסטיקת הנגישות.

נטייה זו מובילה לקבל החלטות על סמך זמינותם של נתונים האגורים בזיכרון.

במחקר שבדק את הטיית הנגישות התבקשו משתתפים להעריך אם בקטע קריאה מסוים מופיעות יותר מילים המתחילות באות K, יחסית למילים שיש בתוכן אות זו (באמצע או בסוף). למרות שאות זו מופיעה באמצע מילה בשיעור של פי שלוש מאשר בתחילת מילה, נטו רוב המשתתפים לטעון ששכיחותה גבוהה יותר בתחילת המילה. נטייה זו

יין וביקשו מהם לרשום על הדף באיזה מחיר יהיו מוכנים לקנות אותו. התברר ששני המספרים האחרונים של תעודת הזהות, שהם שרירותיים לחלוטין, ובוודאי בהקשר למחירו של יין, השפיעו על המחיר שבו נקבו המשתתפים. ככל שסכום שני המספרים האחרונים של תעודת הזהות היה גבוה יותר, כך המחיר שהיו המשתתפים מוכנים לשלם עבור היין היו גבוהים יותר. מספרי הסיום של תעודת הזהות, למרות שלא היה להם כל קשר להערכת מחירו של היין, שימשו עבור המשתתפים במחקר עוגן שגרם להטייה במחיר שאותו הציעו.

במחקר אחר הציגו לקבוצה אחת מהמשתתפים את השאלה הבאה: האם יש יותר, או פחות, מ-65 מדינות אפריקאיות באו"ם. לקבוצה שנייה הציגו שאלה דומה: האם יש יותר, או פחות, מ-45 מדינות אפריקאיות באו"ם. גם במקרה זה, שבו הוצג ערך שרירותי, הוא הפך לעוגן עבור המשתתפים. משתתפי הקבוצה הראשונה העריכו את מספר המדינות האפריקאיות באו"ם כגבוה יותר ממשתפי הקבוצה השנייה.

שאלה לחשיבה: מדוע נוטים מוכרי מקררים להציג בצד מחיר המבצע את המחיר הקודם?

נסו להסביר מדוע עובד אחד מאוד מרוצה מהעלאה של 300 שקל בשכרו בעוד שעובד אחר יהיה מאוכזב מהעלאה של אלף שקלים בשכרו?

האם גם שופטים נשענים על עוגנים בפסקי הדין שלהם? כנראה שכן. הם פוסקים עונשים דומים לאלה שניתנו בעבר על פשעים קודמים.

במהלך קניית משקפי שמש במחיר של 45 שקלים נוכח יוסי לדעת כי ניתן להשיג משקפיים זהות במחיר של 30 שקלים בחנות שממוקמת בצידה השני של העיר. חברו, אבנר שעסק בקניית מעיל שמחירו 500 שקלים, נוכח לדעת בעת הקניה, שבצידה השני של העיר נמכר אותו מעיל בסכום של 485 שקלים. מי לדעתכם יחליט לנסוע לצידה השני של העיר כדי לקנות את המוצר הזול יותר? ככל הנראה, אנשים הנמצאים בסיטואציה שבה נמצא יוסי, יִשְׁנו את מקום הקנייה, בעוד שאנשים המצויים בסיטואציה של אבנר לא יטרחו.

למרות שסכום החיסכון זהה (15 שקלים) תתגלה התנהגות שונה כי העוגן שונה. העוגן שעליו נשען יוסי, מייצר חיסכון משמעותי של 30% מערך הקנייה, בעוד שהעוגן של אבנר מייצר תפיסה של חיסכון מזערי.

אפקט הבעלות ושנאת ההפסד

רוב האנשים יספרו לנו שדגם המכונית שלהם מוצלח, שהדירה שלהם מרווחת, שהסמארטפון שלהם משרת אותם היטב ושהכלב שלהם הוא הנאמן שבכלבים

הנטייה הרגשית להעריך את הדברים שבבעלותנו מעבר לערכם האמתי, היא אחת מההיוריסטיקות המשפיעות על קבלת החלטות. היא מתרחשת כתוצאה משתי תופעות:

- בני אדם נקשרים אל דברים שבבעלותם ומפתחים כלפיהם רגשות חיוביים ומסרבים להחליפם בפריטים שוויו ערך,

- בני אדם שונאים להפסיד.

מסתבר, שבעת קבלת החלטה יש לסיכוי להפסיד השפעה כפולה מאשר לסיכוי להרוויח. במילים אחרות, המשקל שניתן להפסד צפוי, כפול מהמשקל הניתן לרווח צפוי.

מחקרים רבים בדקו את שתי התופעות.

הרגשות החיוביים המתפתחים כלפי דברים שבבעלותנו, נבדקו בניסויים שבהם אנשים זכו בפרס כלשהו ואחרים הפסידו. בכלום נתגלתה אותה תופעה: הזכרים היו מוכנים למסור את הפרס לאדם אחר במחיר גבוה מזה שהמפסידים היו מוכנים לשלם. למשל, אם התקיימה הגרלה לכרטיסים למשחק כדורסל, זוכי הכרטיסים נקבו בסכום הרבה יותר גבוה שבו הם היו מוכנים למכור את הכרטיס, יחסית לסכום שבו היו המפסידים מוכנים לשלם עבור הכרטיס.

במחקר נוסף שבו הוכח אפקט הבעלות, חולקו סטודנטים לשתי קבוצות. לקבוצה אחת נתנו כוסות לקפה ולקבוצה השנייה נתנו חטיפי שוקולד. לשני הפריטים היה ערך זהה. החוקרים הניחו, שכיוון שהמשתתפים בשתי הקבוצות היו דומים (כולם סטודנטים) וכיוון שערכם של הפריטים

היה זהה, שחצי מהמשתתפים ירצו להחליף את הכוס בחטיפי, או את החטיפי בכוס. הנחה זו הגיונית גם בהיבט של הסתברות סטטיסטית. מה קרה בפועל? כשהנסיין נתן לסטודנטים אפשרות להחליף את הפריט שקיבלו, רק 10% הביעו רצון להחליף.

שאלה לחשיבה: מדוע חברות המוכרות מכוניות מאפשרות לקונים פוטנציאליים לקחת את המכונית ל"נסיעת מבחן"?

שנאת ההפסד שהיא ההסבר המקובל לאפקט הבעלות, הודגמה במחקר שבו השתתפו בני אדם שקיבלו הוראה מרופא לקחת תרופה מסוימת כל יום באותה שעה.

לקבוצה אחת הבטיחו שאם יעמדו בהוראת הרופא, יקבלו כל יום חמישה שקלים עד לסכום של מאה שקלים. לקבוצה שנייה נאמר שלפני התחלת נטילת התרופות יקבלו סכום של 100 שקלים, אך בכל פעם שלא יעמדו בהוראת הרופא, יילקחו מהם חמישה שקלים.

למרות שכל נטילת התרופה היו מקבלים במהלך הזמן את אותו הסכום, התברר ששנאת ההפסד חזקה יותר מהצפי להרוויח. משתתפי המחקר שקיבלו את הסכום בתחילת הניסוי שמרו על הוראת הרופא ליטול את התרופה בשעה היעודה בדיוקנות רבה יותר מאלו שהיו אמורים לקבל חמישה שקלים על כל נטילת התרופה, באותה מידה של דיוקנות.

שאלה לחשיבה: מדוע פרסומות המבקשות למנוע עישון מדגישות כמה שנים מפסידים המעשנים מחייהם אם יעשנו ולא כמה ירוויחו אם ימנעו מעישון?

האם רופאים, בבואם להמליץ על טיפול רפואי נוהגים באותה שיטה? הדגם.

לאחרונה נחקק חוק שלפיו כל אדם חייב לחסוך לפנסיה כדי שיוכל להתקיים בכבוד בשנים שלאחר פרישתו מעבודה. הסבר באמצעות שנאת ההפסד מדוע אנשים נמנעו, לפני חקיקה זו, לחסוך לפנסיה.

האם אפשר להסביר באמצעות שנאת ההפסד מדוע אנשים כשהם במסעדה, אוכלים יותר ממה שהם רוצים לאכול?

אפקט המסגור / אפקט מסגרת ההתייחסות - framing effect

אפקט המסגור הוא הטייה קוגניטיבית המבטאת מצב שבו אנשים מגיבים לאפשרויות בחירה בהתאם לדרך הצגתה כרווח, או כהפסד. עדיפה עליהם האפשרות לקנות בשר המוצהר כ 75% רזה על פני קניית בשר עם 25% שומן. הרזון נתפס כרווח בעוד שהשומן נתפס כהפסד. זאת למרות ששתי האפשרויות זהות.

כאשר ממסגרים לאנשים בעיות בצורות שונות, ההחלטה שלהם משתנה. צורת הצגת הבעיה יוצרת לה מסגרת ומשנה החלטות

היוריסטיקה ייצוגית:

האם צעירות דומות יותר לצעירות, או דומות יותר לזקנות? נטייתם של רוב בני האדם היא להשיב שצעירות דומות יותר לצעירות בשל המראה הייצוגי שלהן. הם אינם בודקים, או שואלים, על בחינות אחרות כמו רמת שאיפות, מידת אחריות, נטייה לעזור לזולת, או אם הן יודעות לבשל. הנטייה לשפוט דברים כדומים על סמך הדמיון לכאורה, ועל בסיס תכונות שטחיות, היא היוריסטיקה ייצוגית. היא מבוססת על ההנחה שדברים דומים "הולכים ביחד"

לסיכום פרק זה, דנו כאן ביתרונות ובחסרונות של קבלת החלטות על בסיס האינטואיציה.

האם תמליצו למנהיגים שמקבלים החלטות גורליות ללמוד את ההטיות בקבלת החלטות? נמקו דעתכם.

וכל הרוצה להרחיב ולהעמיק מוזמן לצפות בהרצאתו של דן אריאלי על כלכלה התנהגותית: <https://www.youtube.com/watch?v=LtmyEsZO99s&t=1421s>

ובהרצאתו על קבלת החלטות:

<https://www.youtube.com/watch?v=k9xaUEPqR8s>

ד"ר מרים נוימאיר היא סגן ראש מכללת "תלפיות".

סתו

עב

דק לא עב

ברוח משב

דל קוצותיו

מפערב נשב

אך לא מישב

תחתיו חצב

מלא תקותיו

מחליף כח קויו

למלי מקותיו

הירדו מטרותיו?

היסלאו מאגריו

בתם קיץ שרבו?

אגל בלא מוטב

ספק יבש מרטב

משותב קזרף

היועב עב?

משב

נקי יקב

זקב

סתו

חצב, עב וסתו.

הרהורים על "היהודים באים"

א. זוכרים אתם את התוכנית "פסוקו של יום", שעליה גדלנו עת התחילה הטלוויזיה לפעול במדינתנו? היה זה ב'שחור לבן' כמובן, כשהצבעים הבהוקים הגיעו מאוחר יותר, אך למרבה האירוניה הצורבת, מסתבר שב'שחור לבן' היה הרבה יותר צבע פנימי, מכבד, פורה ומפורה. ככול שרבו הצבעים, במהלך השנים, כך גדלו הצבועים! המרמה, הקנאה, התאוה והכבוד. אלה פגעו בכל חלקה בריאה, ככול שהייתה. נחזור ל"פסוקו של יום" בהמשך דברינו.

ב. הנה לפתחנו תוכנית מתחדשת מאירת פנים, לכאורה. צבעונית למדי, סארקאסטית, סאטירית, וצינית במיוחד. שם התוכנית "היהודים באים". לא רק הכותרת מבטיחה, אלא גם החידוש שבה. הסדרה עוסקת בסאטירה מרעננת, המשתלבת בחברה הישראלית, מפתיעה ומרעננת, לכאורה. אך כגודל הצפיות כך גודל האכזבות.

כבר מתמונות הפרומו של התוכנית, עולה חשד, שהרדידות עומדת בפתחה של התוכנית. אפשר לומר, ובצדק, שקשה לרצות את רצון כולם, אך ודאי וודאי שלא מותר לגייס את קדשי ישראל, לחלן אותם, להנמיכם, לבזותם וללעוג לעולם השורשים היהודי, שגם יוצרי התוכנית, מן הסתם, הגיחו משם, מספר השורשים. הארסיות, חילול שמם של קברניטי המדינה, של נשיאי ישראל בכל הקדנציות, חילול היסטוריית עם ישראל בכללה, ובעיקר חילול קדשי ישראל, באים לידי ביטוי כמעט בכל דקה בתוכנית זו. כמון כן, לעג לזקנה, שמן הסתם פוקדת כל בן אנוש שזוכה לאריכות ימים, הוא מנת חלקה של תוכנית אומללה זאת, שמן הסתם, אם יזכו עורכיה ושחקניה, יגיעו לזקנה ולאריכות ימים. האם גם אז ימשיכו ללעוג לאחרים ובעצם לעצמם? ממש בנייה של מכונה להרס עצמי. האם באמת 'העולם שייך

לצעירים? כדברי הסלוגן האומלל? אתמהה!

ג. צפייה קלה וראשונית כבר מראה על משחק חובבני למדי. למצפה לתוכן מיוחד מצפים אכזבה ומפח נפש. נמיכות קומה ורדידות מאפיינים את הסדרה. באשר לעולם היהודי ב"היהודים באים", מוצא הצופה המאוכזב בוז לקודשי ישראל באופן כללי למדי וסופך. למשל, רבנים (בעיקר ספרדים...) כמו הבבא סאלי ודומיו זוכים ללעג וקלס. סימבוליקה ושאר מאפייני היהדות כולל: לימוד תורה, שבת, ברית מילה ותפילין, מקבלים ממד של גיחוך, טיפשות תמימות ושפלות. סיפורים מקראיים ומכוננים כסיפור נחש הנחושת, הוצאת מים מהסלע, הולדת שמשון ועוד, הופכים לחוכא ואיטלולה. אבות האומה, מנהיגי ישראל, מלכי ישראל, שופטיו ונביאיו הופכים למקור הטיפשות, הלעג והשפלות. נביאי ישראל כמשה רבינו, יחזקאל הנביא ודומיהם מדומים בתוכנית הנכבדת להוזים, חולים וחולי נפש. האם גם המוסדות ממלכתיים זוכים לקיטון של בוז כפי שזוכים לו מוסד הרבנות הראשית, ובית הדין הרבני? החליטו יוצרי התוכנית ללכת על כל הקופה ולהנמיך את התיאור אל מתחת לפני האדמה, ועד לא- להי ישראל הגיעו!!

ד. הקורא התמים שואל את עצמו, אכן מדובר מלכתחילה בתוכנית סאטירית כמו 'ניקוי ראש' בזמנו, זוכרים? אך גם שם למרות נמיכות הקומה היו אכסיומות שבהן לא נגעו. דומה שכאן 'עלו כיתה' יש לצפות לבלתי מצופה. ובכל זאת סבורני, כי יש גבול לאין גבול. עד כמה אפשר להנמיך טוס? אפשר אולי להגיע קרוב לקרקע אך לא צמוד מידי. שמא טיסה הנוגעת בקרקע ואולי אף מנסה לטוס אל מתחת לקרקע גורמת לשבירת כלים ולפיצוץ שאין דומה לו ואין לו נחמה?

ה. מדוע לקרא לתוכנית רדודה זו "היהודים באים"? לפחות שלא יטמאו את המילה "יהודים". יהודים ראויים לקצת יותר מזה, יוצרי התוכנית אינם ראויים לתואר יהודים, שמא הכותר: "הגויים באים" מתאים יותר? או, שמא, "המטמאים באים"?

ו. נחזור בקצרה ל'פסוקו של יום'. לפני שלוש שנים ערכו מסיבה גדולה לרשות השידור בעיר ה'הומיה', בירושלים! ('הומיה', זוהי שמה של ירושלים על פי ישעיהו כ"ב) מגיע להם! עמל גדול של שנים רבות הכולל הצלחות לא מעטות. כל הכבוד! נעים להיזכר, נוסטלגיה!! בין היתר, החליטו לחדש את התוכנית המיתולוגית- נוסטלגית "פסוקו של יום". איזה ביטוי יפה ונוסטלגי! הרי גדלנו על "פסוקו של יום", בילדותנו, לפני עשרות רבות של שנים.

ז. גדלתי על כמיהה לאותם פסוקים מחכימים, אותם אלה המתבלים אמת, אמונה, חכמה, תמימות ואהבת האדם. פסוקים המתחלפים מידי יום ביומו. פסוקים מבראשית כגון: "וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, ל"א) או "טובים השניים מן האחד" (קהלת ד, ט) או: דברי ה' לאברהם: "דעתיו את אשר יצווה את בניו אחריו לעשות צדקה ומשפט" (בראשית י"ח, י"ט) ועוד.

ח. האמת, גדלנו גם על פסוקים מכיוונים אחרים! כמו: "מוות וחיים ביד הלשון" (משלי י"ח, כ"א) או "חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות" (אבות א, י"א) ועוד.

ט. ככול שעברו השנים (עשרות שנים!), הכמיהה הלכה וגדלה!! מצפים לגאולה, לישועה, לפסוקים המרוממים 'נפש יהודי הומייה', הנאמר בפיו של נפתלי הרץ אימבר מחבר ההימנון שלנו.

י. אינני מהמביטים ומהצופים המתמידים בטלוויזיה, שלעיתים מנעימה את הצפייה בה, מחכימה ומהנה, אך לרוב איננה טובה מ'ארגז הבטלה'- המציג תוכניות בידור שהן עלבון לאינטליגנציה

האנושית!

יא. בשבועות האחרונים צפיתי במקרה במספר תוכניות של "פסוקו של יום". מה רבו הכיסופים. הנוסטלגיה גאתה! ופתאום בכל תוכנית, כל יום... קריין! קריין המקריא מלים מהמקורות כביכול... קריאתו נשמעת כקריאה/קריעה, משובשת, משבשת, מטרידה. אך יותר מכך, מושחתת ומשפילה! עירוב סיפורי קודש בסלנג עברי רדוד, משפטים עם ציניות שטחית נמוכה. זלזול בצופה הממוצע והשקול, קריאת שם השם לבטלה (א--ד--נ--), אדנות-הוויה), שימוש בעזרי צפייה ה"מתלבשים" על הטקסט הנקרא, שבעצם נקרע, וכל זאת תוך שימוש ציני וחצוף באמצעי עזר המקודש כל כך ביהדות: "אצבע" מכסף, המשמשת את ה"בעל קורא"- הקורא בתורה בבתי הכנסת. אביזרי קדושה נוספים הפכו בתוכנית זו למרעין בישיין כסכין מוהל, מגן מוהל, מגבעת, נעלי בד ליום הכיפורים ועוד.

יב. דבריי אינם מייצגים אדם דתי, ציוני או אדם השייך למפלגה כל שהיא, אלא אזרח ממוצע הרוצה להיות גאה ביהדותו, בעמו ובארצו. יג. בל נשכח! התנ"ך איננו רק של הדתיים, הוא של כולם! אך בוודאי איננו של אלה שמחד גיסא, מתכחשים לערכיו ומאידך גיסא, "מגייסים" אותו לצרכיהם, מחללים אותו ומשתמשים בחלקי פסוקיו, תוך השלמתם במלל נמוך קומה, מחלל, חולני, חילוני, עוקצני ובעיקר מביש ומבייש. המלל מבייש את עורכי התוכנית "פסוקו של יום" והופך את "פסוקו של יום" ל"חוליו של יום". תכנית ההופכת את יוצריה היצירתיים לכותבים נמוכים לקריינים- קרענים, שהשפה העברית המלוטשת, מתביישת בהם, בקריעה, בהוגיהם, בעורכיהם ובעיקר בבמה הממלכתית שהפכה לשותפה לדבר עבירה. יד. הופתעתי כשסיפרו לי שזה זמן מה שתוכנית מהוללת/מחוללת זו משודרת. תהיתי, הכיצד איש עדיין לא צעק וזעק 'חמס'!! הרי כל בר בי רב מבין שישנה כאן ציניות נמוכה שהיא עלבון לאינטליגנציה הרגשית ובמיוחד לאינטליגנציה האנושית - יהודית.

טו. לו יצויר, שהקריין היה מקריא קטעים מהקוראן, או מהברית החדשה, תוך תיבול הומוריסטי ועוקצני הכולל את דבריו של מוחמד הערבי או ישו הנוצרי. האם גם אז היינו צוחקים ונהנים? חומר למחשבה...

טז. אין צריך לומר שיש כאן פריטה על נימי הרגש היהודי ועל מיתרי הניגון היהודי הנצחי. ישנה כאן התנגשות חזיתית עם ערכי מקורות האמונה הישראלית, לאדם היהודי המאמין ולא דווקא ליהודי הדתי, הייתכן?

יז. הייתכן שבדור דעה שכזה תישמענה המיות בוכיות שכאלה? צילומים והקראות ציניות, קרות, יבשות ופוגעניות, והכל באמתלא הומוריסטית מהנמוכות שידענו.

יח. אין לי אלא לתהות ולהאמין שמדובר גם אז ב'פסוקו של יום' וכאן ב'היהודים באים', בניסיון ילדותי חביב שמנסה להצחיק, לתת הומור יהודי מקורי שהפך להטרדה המנמיכה את כל העוסקים בה.

יט. ושוב ל"יהודים באים". רבותי ההיטוריה חוזרת? או שמא ההיסטוריה חוזרת. תוכנית משונה, מפתיעה אך בעיקר לא לעניין. מאכזבת כבר אמרנו? רדודה כבר אמרנו?

כ. פסק, פסיק, פסיקה, סימן שאלה? וכיוצא בזה, הם עניין של קריאה נכונה. אך בכל זאת קריאה! או סתם שלוש נקודות...? זה כבר עניין של אינטונציה, קריאה מוטעמת ומזמינה, שכן יש טעם להטעמה ומסר למסורה. שמא כדאי להפסיק ולפסוק, ולהציב פסיק ב"פסוקו של יום" ולא נקודה, צריך לדעת ש"היהודים באו" ולא "היהודים באים", שיהיה לזה "סוף פסוק"!

על שנים, לוחות, תקופות ומנהגים

עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקֹץ וְחָרָף וְיוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכַּחַתוּ.
(בראשית ח' כ"ב)

הגדרות הזמן

מאז המבול החיים מתנהלים בשני מחזורים: מחזור קצר-יום, ומחזור ארוך - שנה. המחזוריות היומית נראית בחילופי האור והחושך, ובתנועתה של השמש ביום ובתנועת הכוכבים בלילה. המחזוריות השנתית נראית בשינויים המחזוריים של האקלים בעונות השונות, ושל זמן האור בכל יום.

האסטרונומים רואים את המחזוריות השנתית בהתבוננם בשינוי מקומה של השמש בשמיים בהשוואה לכוכבים הקבועים בכיפת השמיים. "שנה", כך הגדירו הקדמונים, הוא הזמן שנדרש לשמש לעשות סיבוב שלם בשמיים ולחזור למקומה הראשון.

מאז קופרניקוס, לפני כ- 500 שנה, מדענים חדלו לדבר על תנועת השמש בשמיים, אלא על תנועת כדור הארץ סביב השמש. "שנה" בהגדרה המקובלת, היא הזמן שלוקח לכדור הארץ להשלים סיבוב שלם מסביב לשמש.

"תקופה".

יש בשנה ארבעה מועדים "מיוחדים":

1. "היום הקצר ביותר" (21 בדצמבר). אחריו הימים מתארכים עד ל-
2. "יום השוויון האביבי" (21 במרץ). המועד שבו אורך היום משתווה לאורך הלילה. אחריו היום ממשיך להתארך עד ל-
3. "היום הארוך ביותר" (21 ביוני). אחריו היום מתקצר עד ל-
4. "יום השוויון הסתווי" (23 בספטמבר). אחריו הימים ממשיכים להתקצר עד שמגיע שוב היום הקצר ביותר

הזמן מיום "מיוחד" לזה שאחריו נקרא "תקופה". אורכה של כל תקופה הוא בערך רבע שנה. משתמשים בכינוי "תקופה" גם למועד המיוחד שבו מתחילה התקופה. כך "תקופת תשרי" הוא כינוי ל"יום השוויון הסתווי", וגם כינוי לתקופה המתחילה ביום זה. "תקופת טבת" הוא כינוי ל"יום הקצר ביותר", וגם כינוי לתקופה המתחילה ביום זה. "תקופת ניסן" הוא כינוי ל"יום השוויון האביבי", וגם כינוי לתקופה המתחילה ביום זה.

אורך השנה.

כבר הקדמונים ידעו שחשוב לדעת את אורך השנה ולדעת באיזה חלק של השנה הם נמצאים, מתי צפוי גשם (או מים רבים בנילוס) ומתי צפוי יובש, מתי צפוי חום ומתי צפוי קור, מתי לזרוע, מתי לצאת לדרך ומתי לא.

המצרים הקדמונים, לאחר מעקב רב שנתי אחרי גאות הנילוס, העריכו ששנה נמשכת 360 יום.

בתקופות מאוחרות יותר קבעו האסטרונומים ששנה נמשכת שלש מאות ששים וחמישה ימים ורבע. קביעה זאת שימשה בסיס לקביעת לוחות שנה עד שנת 1,578.

לפי מדידות מדויקות יותר, המקובלות עד ימינו, השנה קצת יותר קצרה. אורך שנה אסטרונומית הוא 365.242189 ימים.

לוח השמש העברי.

הלוח העברי, כידוע, הוא לוח שמש ירחי. החודשים נקבעים לפי הירח, אבל חייבים להקפיד על כך שמועדי החגים יתאימו לעונות השנה. פסח ב-"חודש האביב" וסוכות ב-"צאת השנה", בעונת האסיף, לקראת עונת הגשמים. הכללים שלפיהם אנו קובעים היום את לוח השנה, נקבעו על ידי הלל השני בשנת 359. לא נדון כאן בכל הכללים של חישוב הלוח, אלא רק במנגנון שנקבע להתאמת הלוח הירחי לשנה השמשית.

אורכו הממוצע של חודש (ירחי), כמופיע בגמרא, הוא 29.53059414 ימים (29 ימים, 12 שעות ו-793 חלקים). 12 חדשי ירח נמשכים על כן 354.3671296 ימים, כ-11 יום פחות משנה אסטרונומית. כדי להתאים את לוח השנה לאסטרונומיה נקבע, שבכל מחזור של 19 שנה יהיו 12 שנים בנות 12 חדשים ושבע שנים "מעוברות", כלומר בנות 13 חדשים. נקבע גם כי השנים ה"מעוברות" תהיינה השנים 3, 6, 8, 11, 14, 17 ו-19 במחזור. בסך הכל יש במחזור של 19 שנים 235 חודשים והאורך הממוצע של כל שנה הוא האורך של 235 חדשי ירח מחולק ב-19. תוצאת החישוב היא 365.2468222 ימים, קצת יותר מאשר אורך השנה המדויק לפי האסטרונומיה.

אורך ה-"תקופה".

תקופה היא רבע שנה.

בחישוב התקופה כרבע מאורך השנה האסטרונומית מקבלים שאורך התקופה הוא 91.310547 ימים.

במקורותינו יש דעות של שני אמוראים לגבי האורך של התקופה. "תקופת שמואל": רבע מאורך שנה של 365.25 יום, כלומר 91.3125 ימים שעות. כ-3 דקות יותר מן האורך המדויק לפי האסטרונומיה.

"תקופת רב אדא בר אבהו": רבע מאורך שנה עברית ממוצעת, 91.311706 ימים. כדקה וחצי יותר מן האורך המדויק לפי האסטרונומיה, מדויק יותר מתקופת שמואל. חשיבות יום תקופת ניסן.

ל"יום השוויון" האביבי, תקופת ניסן, ייחסו חשיבות מרובה בעולם העתיק. ליום זה יש חשיבות גם בעולם היהודי וגם בעולם הנוצרי. מן הפסוק "שמור את חודש האביב ועשית פסח לה'", למדנו שפסח צריך להיות בחודש האביב, כלומר בחודש המתחיל ב"תקופת ניסן". לא לפני יום התקופה ולא יותר מאשר 30 יום אחרי יום התקופה. גם בלוח השנה הנוצרי, מועדו של חג הפסחא תלוי ב"יום השוויון" האביבי.

עם הקביעה של הלוח היוליאני (להלן) בדקו האסטרונומים וקבעו כי יום זה חל ב-21 במרץ לפי לוח זה. לוחות שנה.

הלוח היוליאני. בשנת 45 לפני הספירה הנהיג יוליוס קיסר, לפי מיטב הידע של זמנו, את "הלוח היוליאני" שהתבסס על המקובל בזמנו, שאורך שנה הוא 365.25 יום. בלוח היוליאני נקבע, כי בכל 4 שנים יהיו שלש שנים בנות 365 יום ושנה אחת בת 366 יום. בממוצע, אורך שנה הוא 365 ורבע שנים. המנגנון שנקבע הוא שכאשר המספר של

השנה מתחלק ב-4, השנה היא בת 366 ימים, יום אחד יותר מאשר בשנים האחרות.

הלוח היוליאני היה נהוג באירופה עד 1,582.

הלוח הגרגוריאני. בתצפיות מאוחרות יותר התברר שהמספר 365.25 אינו מדויק. הוא גדול מדי. אורך השנה, לפי המקובל היום, הוא 365.242189 ימים, כלומר הוא בערך 11.25 דקות פחות מאשר המספר ששימש בסיס ללוח היוליאני.

הטעות הזאת "מזיזה" את הלוח בערך בשלושה ימים בכל 400 שנה. במאה ה-16, "יום השוויון" האביבי כבר לא היה 21 במרץ אלא 10 ימים מוקדם יותר.

הדבר הפריע לאפיפיור גרגוריוס ה-13. חג הפסחא, שמועדו נקבע לפי "יום השוויון" האביבי שבלוח, 21 במרץ, יצא מאוחר מאד בהשוואה ל"יום השוויון" האמיתי. הכנסייה החליטה והדבר התקבל ברוב העולם הנוצרי, להתאים את הלוח למידע העדכני. השינוי התבטא בכך שאין מוסיפים יום לשנה בכל שנה רביעית, אלא רק 97 פעמים ב-400 שנה. אין מוסיפים יום בשנים שמספרן מתחלק ב-100, אלא אם כן הוא

מתחלק ב-400. כך,

לדוגמא, בשנים 1900

ו-2100 אין מוסיפים

יום, אולם בשנת

2000 מוסיפים. הלוח

החדש נקרא "הלוח

הגרגוריאני". האורך

הממוצע של שנה

בלוח הגרגוריאני הוא

365.2425 ימים, כחצי

דקה בלבד יותר מאורך

השנה המדויק. טעות

של יום אחד ב-3,200

שנה בערך.

בשנת המעבר ללוח הגרגוריאני, 1582 "מחקו" 10 ימים מן הלוח. ומי שהלך לישון ביום חמישי 4 באוקטובר 1582 התעורר למחרת לבוקר של יום שישי, 15 באוקטובר. כך החזירו את הלוח למקומו המקורי.

אולי בעוד 3,000 שנה ימחקו שוב יום אחד מן הלוח.

לא בכל המדינות נעשה השינוי באותו מועד. ברוסיה, למשל, היה נהוג הלוח היוליאני עד 1918, אחרי המהפכה הבולשביקית, הם היו צריכים, במעבר הזה, כבר למחוק מן הלוח 13 יום. היום הפרש בין הלוח היוליאני לבין הלוח הגרגוריאני הוא 13 יום.

השוואת הלוחות.

שנה	אורך השנה (ימים)	טעות ב-1000 שנים (בימים)
אסטרונומית	365.242189	0
לוח יוליאני	365.250000	7.811
לוח גרגוריאני	365.242500	0.311
לוח עברי	365.246822	4.633206

עיבור השנה העברית.

הבסיס לעיבור השנה הוא הפסוק "שמור את חודש האביב ועשית פסח לה'". פסח צריך לחול בחודש האביב, כלומר בחודש שאחרי

תקופת ניסן, "יום השוויון" האביבי.

מפני שחלק מהשנים הן בנות 12 חודש וחלק בנות 13 חודש, זז

התאריך של פסח קדימה ואחורה בהשוואה לשנה האסטרונומית.

מנסחי הכללים של עיבור בשנה העברית קבעו לעיבור דווקא את

השנים 3, 6, 8, 11, 14, 17 ו-19 במחזור, כדי להבטיח שבכל 19

השנים יחול פסח בתוך חודש מ"יום התקופה". ואכן, בזמן שבו נקבעו

כללי העיבור, המועד המוקדם ביותר שבו חל פסח היה בשנה ה-16

של המחזור, שאז הוא חל ב"יום התקופה" עצמו והמועד המאוחד

ביותר שבו חל פסח היה בשנה השמינית למחזור, שאז הוא חל 29

יום אחרי "יום התקופה". אילולא עיברו את השנה השמינית, או את

אחת השנים 3, 6, 11, 14, 17 ו-19 היה פסח, בשנים אלה, יוצא לפני

התקופה.

בינתיים עברו 1650 שנה. ונוצר הפרש של קרוב ל-8 ימים בין הלוח

שלנו לבין האסטרונומיה. כיום, פסח בשנה שמינית במחזור הוא 37

ימים אחרי "יום השוויון", אחרי סוף "חודש האביב". גם בשנים 11, 14

ו-19 למחזור פסח יוצא יותר מ-30 יום אחרי התקופה. האם אנחנו

מקיימים "שמור את חודש האביב"?

האם לא צריך לבטל את העיבור

בשנים אלה ולעיבור במקומן את

השנים 12, 15, 1 שאחריהן?

תקופת תשרי ושאלה על

הגשמים.

אנו מכירים את הדין הנוהג

בארץ לפיו מתחילים "לשאול

על הגשמים" בז' במרחשוון.

בחוץ לארץ חל דין אחר. לפי

הגמרא (תענית דף י' עמוד א')

בחוץ לארץ מתחילים לשאול על

הגשמים 60 יום אחרי "תקופת

תשרי".

לכאורה זה פשוט. תקופת

תשרי, "יום השוויון" הסתווי, הוא 23 בספטמבר, 60 יום אחריו זה 22

בנובמבר. והנה אנחנו מוצאים בספרי הלכות ושו"ת כי מתחילים לומר

"ותן טל ומטר לברכה" ב-5 או 6 בדצמבר. ובתשובות מן המאה

ה-18 מוצאים שמתחילים לומר "ותן טל ומטר לברכה" ב-4 או 5

בדצמבר, ובמאה ה-17 ב-3 או 4 בדצמבר. זאת לא טעות הציטוט של

התאריך הלועזי מופיע בספרי הלכה.

מסתבר, שאנו היהודים ממשיכים לנהוג לפי הלוח היוליאני ומשיכים

לחשב את תקופת שמואל התואמת ללוח היוליאני. הגויים ידעו

למחוק (עד כה) 13 יום מלוח השנה כדי להתאים את הלוח למציאות

ואילו אנו מציינים את התקופה 13 יום אחרי "יום השוויון" האמיתי,

וההפרש גדל בשלושת רבעי יום בכל 100 שנה. אם המשיח לא יבוא

לפני כן, יהודי חוץ לארץ יתחילו בעוד 6,000 שנה לומר ותן טל ומטר

באמצע החורף.

ברכת החמה.

רבבות יהודים נאספים אחת ל-28 שנים לציין את הזמן המדויק שבו

נבראה השמש, וזה קורה כאשר התקופה ("תקופת שמואל", שעל אי

הדיוק שבה כתבתנו לעיל) חלה בליל יום רביעי. המנהג יפה, אבל אין

לו קשר לתקופה שחלה היום בערך 13 יום קודם.

אולי גם אנחנו צריכים מישהו כמו גרגוריוס ה-13?

על מחקרים חדשים לבריאות האישה והילד במכון גרטנר

לאחרונה, בעקבות מגפת הקורונה, הוזכר בכותרות התקשורת "מכון גרטנר" שאני עובדת בו בשל העיסוק של היחידה לביו-סטטיסטיקה בניתוח נתוני מגפת הקורונה. עד אז, רוב הציבור לא שמע כלל על "מכון גרטנר" ומה נעשה בו. נא להכיר אפוא את המכון, ובפרט היחידה שבה אני עובדת.

שמו המלא של המכון הוא מכון גרטנר לחקר אפידמיולוגיה ומדיניות בריאות שמשמש מסגרת מחקרית לאומית, ומטרתו לסייע למערכת הבריאות בקביעת מדיניות מושכלת.

יעדי המכון העיקריים הם: עריכת מחקרים על-פי צרכים הנקבעים במשרד הבריאות, תכנון מאגרי מידע, פיתוחם וניתוחם, ליווי תהליכי שינוי בעלי חשיבות לאומית בתחומי הבריאות והערכתם, וקידום שיתוף פעולה בין מרכזי מחקר בישראל לבין מרכזים בחו"ל. אפשר לקרוא על הנעשה במכון באתר: gertnerinst.org.il

במכון מספר יחידות בחטיבה האפידמיולוגית, היחידה שבה אני עובדת, היא היחידה לחקר בריאות האישה והילד. היחידה היא רב-מקצועית, ואני מועסקת כפסיכולוגית התפתחותית ורפואית וכחוקרת. מטרת היחידה הן: תכנון וביצוע מחקר שימש כבסיס לקבלת החלטות,

ותכנון והערכת תוכניות התערבות להקטנת התחלואה, התמותה וקידום הבריאות של נשים וילדים. היחידה יוזמת, מקדמת ותומכת במחקרים בכל מגוון התחומים הקשורים לבריאות האישה והילד, כולל גורמים אפשריים המשפיעים על אורך החיים, זיהוי גורמי הסיכון ופיתוח ויישום שיטות יעילות למניעה. היחידה מנהלת מסדי נתונים (רשמים) לאומיים: ילדים שנולדים במשקל לידה נמוך מאד, טיפולי הפריה חוץ-גופית, ולאחרונה לידות בתקופת הקורונה.

על קצה המזלג--וכדי להמחיש כיצד המטרות באות לידי ביטוי, הרי מספר מחקרים שביצענו בשנים האחרונות:

- 👉 טיפולי הפריה חוץ-גופית: תוצאים מיילדותיים ובריאותיים באישה וביילוד.
- 👉 הערכה התפתחותית בגיל בית הספר של ילדים שנולדו בעקבות הפרייה חוץ-גופית,
- 👉 השפעת ליצנות רפואית על שיעורי הריון לאחר הפריה חוץ-גופית
- 👉 ניתוח קיסרי ללא סיבה רפואית, "לפי דרישת האישה": השלכות לפרט ולמערכת הבריאות.

👉 לידות ראשונות בגיל 45 ויותר: סיבוכי הריון ותוצאות הלידה לאם וליילוד.

👉 נשים הרות בעיר שדרות בתקופת הקסאמים: השפעת דחק על תוצאים מיילדותיים.

👉 בריאות האישה באמצע החיים, התנהגות בריאותית של בנות 45-64, ומעקב לאחר עשור.

👉 אי-מימוש תורים במכונים להתפתחות הילד: היקף התופעה וסיבותיה.

👉 הפניות ילדים לצוות להגנת הילד בבית החולים: מאפייני הילדים, המשפחות, הנסיבות, והטיפול.

👉 תמיכה בהורים ביחידות לטיפול נמרץ בפגים

ובילודים: סקר ארצי.

👉 הקשר האפשרי בין חשיפה לזיהום אויר לבין תוצאי לידה שליליים.

לאחרונה אנו עוסקים בשני מחקרים בנושא מגפת וירוס הקורונה:

👉 בנייה וניהול של מסד נתונים לאומי על השלכות של

הריונות ולידות בצל הקורונה.

👉 שימוש בשירותי בריאות מקוונים, בצל הקורונה, בקרב נשים מבוגרות.

להלן דוגמא למחקר מעניין:

ברירת מין היילוד (PGD) שלא למטרות רפואיות, מעוררת דילמות אתיות, חברתיות ומקצועיות מורכבות, ואף אסורה במדינות רבות. בישראל הנושא הוסדר בחוזר מנכ"ל משרד הבריאות הקובע שככלל, ברירת מין היילוד למטרה שאינה רפואית אסורה, ומאפשרת רק לזוגות שיש להם לפחות ארבעה ילדים מאותו המין בלבד, /1 או "במקרים יוצאי דופן חריגים, נדירים, ומיוחדים". כל זאת לאחר בדיקות רפואיות וגנטיות, ראיון פסיכולוגי ולבסוף, קבלת אישור מהוועדה הארצית הרב-מקצועית לברירת מין היילוד שהחלה עבודתה ב-2005.

מטרת המחקר הייתה לתאר את פעילות הוועדה ואת מאפייני הפונים. המידע נאסף מתוך תיקי הוועדה (לאחר הסרת הפרטים המזהים). עד סוף 2016 הוגשו לוועדה 784 פניות. בין הממצאים: שליש מהפניות אושרו, עם מגמת עליה בשיעור האישורים שניתנו במשך שנות פעילות הוועדה; מחצית מהזוגות לא השלימו את תהליכי הפנייה; 70% מהפונים היו יהודים ו-30% ערבים; רוב הבקשות היו עבור בנים (71%), בתוכם כ-60% מהיהודים ו-100%

אוכלוסיות מיוחדות (ערביות, חרדיות); שיתוף פעולה עם קופות החולים בהטמעת תוכנית האיתור; הכשרת אחיות לעיסוק בתחום; הגברת הידע והמודעות בקרב רופאי נשים, ילדים ומשפחה; קידום הקשר בין טיפת חלב לגורמי בריאות הנפש להתייעצות והפניות.

בימים אלה נערך מחקר המערך את הקשר בין סימני דיכאון לאחר הלידה והשגת אבני דרך בהתפתחות הילד, המתבצע על ידי עיבוד מסד הנתונים הגדול (big data) של משרד הבריאות.

בשנת 2013 יצא נוהל של ראש שירותי בריאות הציבור המחייב את המטפלים בנשים הרות ויולדות, להעביר לכל המטופלות שאלון לאיתור סימני מצוקה רגשית, פעם אחת במשך ההיריון ופעם שנייה כ-6 שבועות לאחר הלידה, יחד עם הנחיות לתמיכה והפנייה במידת הצורך. נוסף לכך, ביצע תוכנית האיתור נכלל כ"מדד איכות בריאות לאומי", וב-2018 דווח ששאלון האיתור מועבר לכ-85% מהיולדות, הזכות לתשומת לב למצבן הרגשי--ולא רק הפיסי--במסגרת המעקב השגרתי.

לאורך השנים, נמשכת הפעילות בתחום באמצעות העלאת המודעות לנושא בריאות הנפש של האם בקרב גורמים ממשלתיים ובועדות הכנסת, בייעוץ סטודנטים והדרכתם, ובמחקרים נוספים. במסגרת פעילויות היחידה הופנתה תשומת הלב גם להרחבת הידע על דיכאון לאחר הלידה בקרב אבות, ואובדנות בתקופה שלאחר הלידה. ועוד המלאכה רבה...

מהעריבים; רוב הסיבות לבקשה נבעו מכמיהה רגשית חזקה לילד מהמין המבוקש, שעלולה לערער את חיי המשפחה. היו גם סיבות פסיכודו-רפואיות ודתיות. פניות של כוהנים שנשותיהן נדרשו לתרומת זרע (ולכן ביקשו בנות) אושרו. מבין הפונים, 120 ראינו באופן אישי בעניין חויית הפנייה וההשלכות לכך על חייהם. המרואיינים ציינו את הדרישות הביורוקרטיות והקושי הרגשי כהיבטים המכבידים על תהליכי הפנייה. ממצאים אלה ועוד נמסרו לוועדה ולמשרד הבריאות להסקת מסקנות וקביעות מדיניות לעתיד.

...וקצת יותר בהרחבה, אתאר תחום בו פעלנו במשך שנים רבות, שמהווה דוגמה של "ממחקר למדיניות":

מצוקה רגשית בתקופה הסב-לידתית: לקשיים רגשיים בתקופה הסב-לידתית (הריון ולאחר הלידה) יש השלכות קשות על האישה, התינוק והמשפחה. בסוף שנות ה-90, בעקבות פניות של אחיות טיפת חלב בגלל דאגתן ליולדות שסבלו, כנראה, מתסמיני דיכאון וחרדה, בוצע על ידי היחידה מחקר שמטרתו היו לתעד את היקף הבעיה, לזהות גורמי סיכון, ולבדוק את האפשרות לאיתור מקודם במסגרת הרפואה הראשונית (בעיקר בתחנות טיפת חלב).

במחקר נמצא, שיש שיעור ניכר של נשים בישראל המדווחות על סימני דיכאון במשך ההיריון ולאחר הלידה, וזוהו גורמי סיכון. בעקבות הממצאים, ביצע משרד הבריאות "תוכנית חלוץ" על מנת לבדוק יישום תוכנית לאיתור מקודם של יולדות הסובלות מתסמיני דיכאון וחרדה. לצורך כך, הוכשרו אחיות טיפת חלב לאיתורן ולמתן "ייעוץ תמיכתי" והפנייה לגורם מקצועי במידת הצורך. בהמשך, בוצעו מחקרים ופעילויות נוספים בתחום הזה. בין היתר: מחקרים בקרב

מהו הישוב והמועדון

מהו הישוב והמועדון בתקופת הקורונה

מהווי הישוב והמועדון

מהווי הישוב והמועדון בתקופת הקורונה

מלה משותפת

לכל צמד מלים יש למצוא מלה משותפת.

1. זיתים.....ענבים
2. אבא.....יהודה
3. כתונת.....הגיון
4. אמא.....שמן
5. משלו.....אבן
6. עונשו.....קלה
7. קיר.....הברית
8. לרוחה.....פצע
9. סול.....דמי
10. בית.....למחייתו
11. מלא.....לבן
12. מוסד.....וחסד
13. כנסת.....ישראל
14. קלון.....נחל
15. חנה.....תלמוד
16. קטן.....לשבח
17. אדר.....אדם
18. כתל.....התיכון
19. שבט.....קדשנו
20. זהב.....גפן
21. אמא.....בטן
22. חוק.....חסד
23. נשמה.....שבת
24. עול.....יגידו
25. רגשות.....עמיר
26. האוצר.....פלילי
27. מעין.....עט
28. כריתות.....זכרונות
29. בית.....גוף
30. עץ.....הגה
31. קיבה.....גזר

פתרונות מגליון קודם

כך מתחיל הניב וכך הוא מסתיים

1. בור ששתית ממנו	אל תזרוק בו אבן
2. אין סכין מתחדדת	אלא בירך חברתה
3. את צל הרים	אתה רואה כאנשים
4. הבאיש את ריחו	בעיני פלוני
5. טיהר את השרץ	בק"ן טעמים
6. יש קונה עולמו	בשעה אחת
7. אין אדם נתפס	בשעת צערו
8. במקום שאין אנשים	השתדל להיות איש
9. בא אל המנוחה	ואל הנחלה
10. הווה זנב לאריות	ואל תהי ראש לשועלים
11. אב בחכמה	ורך בשנים
12. בשרו נעשה	חדודים חידודים
13. אם כן, מה הועילו	חכמים בתקנתם
14. אם בארזים נפלה שלהבת	מה יגידו אזובי הקיר
15. טוב כלב חי	מן האריה המת
16. אין הנחתום	מעיד על עיסתו
17. אין הקומץ	משביע את הארי
18. אין הבור	מתמלא מחולייתו
19. בין הרועה ובין הזאב	נבקע השה
20. יודע צדיק	נפש בהמתו
21. אל תדון את חברך	עד שתגיע למקומו
22. דבר דבור	על אופניו
23. אימת היתוש	על הפיל
24. איסתרא בלגינא	קישקיש קריא
25. אילני סרק	קלם הולך
26. יותר משהעגל רוצה לינוק	רוצה הפרה להיניק
27. דבש וחלב	תחת לשונו

בהצלחה!

פרוטיאה באלקנה
מאחלת

שנה טובה ומתוקה שנת בריאות והתחלות חדשות

פרוטיאה באלקנה
דזור מוגן מכל הלב

חדש! פרוטיאה באלקנה

בית דזור מוגן איכותי ראשון מסוגו לציבור הדתי.
מותאם לאורח חיו של הדייר שומר המצוות.
הצטרפו לקהילה מתגבשת ואיכותית, בדיוק כמו שאתם רגילים.

לפרטים התקשרו: **9405***

בתי דזור מוגן פרוטיאה בהר פרוטיאה בכפר פרוטיאה בים

התמונה לוחשת ביד